

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **СОЦІАЛЬНА СФЕРА**

√ Розбудова системи громадського здоров'я в Україні

- **ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ**

√ Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту

№ 16 (238) Листопад 2022

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 16 (238) 2022

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Захист об'єктів критичної інфраструктури
буде посилений.....3
Мінінфраструктури: Верховна Рада України
ухвалила Закон України «Про поштовий
зв'язок» 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.

Розбудова системи громадського здоров'я
в Україні.....4

Чернявська Л.

Приєднання до Конвенції про процедуру
спільного транзиту – важливий крок
до фактичного членства України
у Євросоюзі..... 11

Кривецький О.

Спроба переформатування пенсійної системи:
що передбачає законопроект про казначейський
пенсійний план 18

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....20

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Захист об'єктів критичної інфраструктури буде посилений

Президент України В. Зеленський підписав ухвалений Верховною Радою України Закон, що вносить низку змін до деяких законів України щодо формування та реалізації державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури.

Згідно з документом, Держспецзв'язку виконуватиме функції уповноваженого органу з питань захисту критичної інфраструктури України.

В умовах повномасштабної війни Росії проти України, постійних ворожих атак – захист об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури (ОКІІ), які на них розміщені, – серед пріоритетів держави.

«Вже триває робота над створенням переліку ОКІ. Також буде сформовано та наповнено реєстр об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Це дасть можливість проаналізувати рівень їхньої захищеності та посилити стійкість там, де

необхідно, ефективніше виявляти загрози та запобігати їм, забезпечувати постійний і надійний захист таких об'єктів», – зазначає голова Держспецзв'язку Ю. Щиголь.

Служба має всі необхідні інструменти, технічну базу та достатній кадровий потенціал для ефективного виконання покладених на неї нових завдань щодо забезпечення системної роботи у сфері захисту ОКІ та ОКІІ. Держспецзв'язку докладатиме максимум зусиль для ефективної взаємодії з іншими суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури.

Відповідно до Закону, Держспецзв'язку здійснюватиме повноваження уповноваженого органу з питань захисту критичної інфраструктури України під час дії воєнного стану, а також протягом 12 місяців після його припинення чи скасування (*Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (<https://cip.gov.ua/ua/news/zakhist-ob-yektiv-kritichnoyi-infrastrukturi-bude-posilenii>). – 2022. – 4.11.*)

Мінінфраструктури: Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про поштовий зв'язок»

Новий Закон унормовує низку послуг і вводить визначення понять, пов'язаних з поштовою діяльністю. Останній раз зміни до нормативних документів вносили 20 років тому.

«Новий Закон дозволяє зробити крок до сучасних стандартів надання послуг та привести у відповідність до європейських норм. Для споживачів поштових послуг ухвалення закону – це зрозумілий механізм захисту прав. Для компаній – це чіткі норми, що стосуються послуг, які роками існують, але досі жодним чином не було уніфіковані. Для країни загалом цей Закон унормовує міжнародні перевезення та процес міжнародного поштового обміну. Це рішення стане ефективним інструментом в боротьбі

з контрабандою», – прокоментував міністр інфраструктури України О. Кубраков.

Новий Закон покладає моніторинг якості надання універсальних послуг поштового зв'язку на нацрегулятора – Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку.

Уперше на законодавчому рівні вводиться поняття «кур'єрська послуга», яка визначається як повноцінна послуга поштового зв'язку.

Новим Законом зафіксовано модель доставки та здачі відправлень через поштомати (як засіб поштового зв'язку).

Паперові марки замінять електронні. Це буде повноцінний засіб оплати поштових послуг, придбати які можна буде онлайн.

Закон також встановлює державне регулювання цін (тарифів) тільки на прості та рекомендовані листи вагою до 50 грамів (розцінки визначатиме національний регулятор НКЕК). Раніше воно діяло на

весь спектр поштових послуг (*Урядовий нормал* (<https://www.kmu.gov.ua/news/mininfrastrukturi-verhovna-rada-uhvalila-zakon-ukrayini-pro-poshtovij-zvyazok>). – 2022. – 4.11).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Розбудова системи громадського здоров'я в Україні

Збереження здоров'я людей, забезпечення якісного, повноцінного життя є одними з найважливіших цілей світової спільноти. Незважаючи на умови воєнного стану (чи навпаки – особливо з огляду на нього), для України життя і здоров'я громадян залишається найбільшою цінністю.

У сучасному розумінні тема здоров'я не обмежується питаннями медицини чи здорового способу життя. ВООЗ визначає здоров'я як стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб.

Громадське здоров'я стосується заходів, спрямованих як на всю спільноту, так і на індивідуальні потреби кожного. Частина цих заходів орієнтована на зниження ризиків, що формують значний тягар захворюваності та смертності серед населення та стимулювання факторів, які, навпаки, сприяють зміцненню та збереженню здоров'я. Це дуже важливо для України, адже за різними оцінками, частка економічних втрат держави від передчасної

смертності становить щонайменше 12,1 млрд грн.

Прикладом політики реалізації системи громадського здоров'я є досвід європейських країн, які протягом кількох десятиліть реалізують відповідні заходи, зосереджені на зміцненні здоров'я, профілактиці захворювань і міжсекторальній взаємодії, що виходить за межі системи охорони здоров'я. Середня тривалість життя чоловіків у цих країнах становить 72 роки, жінок – 80. Натомість показники України за останні 20 років лишаються на одному рівні та в середньому на 5 років нижчі від європейських. Чоловіки в нашій країні живуть у середньому 66 років, а жінки – 76. Найчастіше причиною смерті стають неінфекційні, інфекційні захворювання та травми.

Дослідження ВООЗ свідчать, що профілактичні заходи сприяють зниженню смертності, наприклад, від серцево-судинних захворювань на 50–75 % у країнах з високим рівнем доходів і на 78 % у світі.

Джерело інформації: https://rpr.org.ua/news/novyuy-etap-u-rozvytku-hromadskoho-zdorov-ia-v-ukraini/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=novyuy-etap-u-rozvytku-hromadskoho-zdorov-ia-v-ukraini

Запобігання розвитку хвороб і контроль над ними передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Крім того, Україна як член ООН приєдналася до реалізації цілей сталого розвитку, що також передбачає формування відповідних програм громадського здоров'я.

Збереження здоров'я та забезпечення якісного життя людей потребують організованих зусиль суспільства, відповідальності як окремої людини, так і влади. Хоча Україна зробила значні кроки для переходу від політики боротьби з хворобами та «комерціалізованого» санітарного нагляду до розбудови профілактичної системи, однак, ці заходи були недостатньо ефективними. Нині в Україні діє значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини між окремими складовими системи, проте, єдиної нормативно визначеної системи громадського здоров'я в її класичному розумінні, спроможної реагувати на виклики, немає.

Єдиною нормативною платформою з врегулювання механізмів створення системи громадського здоров'я з чітко визначеними функціями усіх сторін, долучених до її розбудови, покликаний стати Закон України «Про систему громадського здоров'я»

(№ 2573-IX від 06.09.2022 р.), який набрав чинності 1 жовтня 2022 р.

Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя.

Також на законодавчому рівні в Україні вводиться термін «громадське здоров'я». Закон визначає суб'єкти правовідносин у системі громадського здоров'я; розмежує повноваження уряду, МОЗ, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі громадського здоров'я.

Відповідно до Закону планується створення Координаційної ради з питань громадського здоров'я, яка стане постійним консультативно-дорадчим органом МОЗ щодо питань громадського здоров'я.

Окремо документом передбачається надання Центру громадського здоров'я повноважень у сфері реагування на біологічні загрози, а також створення мережі регіональних центрів з контролю та профілактики захворювань.

У документі також визначаються: поняття компетентного органу у сфері громадського здоров'я; оперативні функції громадського здоров'я; основні засади проведення оперативної функції епідагляду, у тому числі формування інформаційного фонду громадського здоров'я як державного інформаційного ресурсу, що містить дані про стан здоров'я, благополуччя населення і показники середовища життєдіяльності; основні засади здійснення оперативної функції моніторингу, готовності і реагування на небезпечні чинники та надзвичайні ситуації в галузі громадського здоров'я (включаючи положення щодо виконання Міжнародних медико-санітарних правил та своєчасність реагування з метою локалізації та ліквідації таких загроз).

Окрім цього, Законом закладаються основні засади кадрового, наукового та фінансового забезпечення системи громадського здоров'я.

Оновлена система спрямована на заходи, які допоможуть українцям підвищити якість і тривалість життя. Зокрема, Закон гарантує фізичним особам безпечні для здоров'я і життя харчові продукти, питну воду, довкілля, умови праці, навчання, виховання, побуту, дозвілля, відпочинку. Водночас він зобов'язує громадян піклуватися про своє здоров'я, здоров'я і гігієнічне виховання дітей; не шкодити здоров'ю інших тощо. Такий підхід обрали європейські країни, і це дало їм можливість зробити суттєвий стрибок у сфері громадського здоров'я.

Для виконання своїх зобов'язань перед міжнародними партнерами, ЄС і громадянами наша країна має збудувати цілісну систему громадського здоров'я, яка запобігатиме травматизму, інвалідності та смерті, працюватиме над продовженням тривалості життя людей, промотуватиме здоровий спосіб життя та формуватиме здорове середовище для всіх і кожного, підкреслив міністр охорони здоров'я В. Ляшко. Крім того, така система регулюватиме загальну політику в галузі охорони здоров'я, її організацію й управління, а також вибудує ефективну систему протидії біологічним загрозам, зазначив очільник МОЗ.

Цей Закон набирає чинності з наступного дня, після його опублікування, та вводиться в дію через 12 місяців з дня набрання ним чинності.

Робота над Законом розпочалася у 2016 р. – «шість років дискусій, обговорень, критики, несприйняття, маніпуляцій, проплачених акцій і нарешті маємо ухвалений закон», – ідеться у фейсбук міністра.

Як відомо, однією з найбільш дискусійних була норма законопроекту «Про систему громадського здоров'я» щодо обов'язкової вакцинації. Противники вакцинації проводили акції протесту, а на сайті Президента України було зареєстровано півтора десятка петицій проти його ухвалення, одна з яких навіть набрала потрібну кількість голосів – 25 тис.

Через протести статтю Закону про профілактичні щеплення урізали до одного речення: «Профілактичні щеплення з метою запобігання захворюванням на інфекційні хвороби проводяться відповідно до календаря профілактичних щеплень, який затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я».

Як заявив лікар-імунолог, член експертної групи при МОЗ Ф. Лапій, у розділі імунопрофілактики перераховуються не шість інфекційних захворювань, а – одинадцять. До переліку обов'язкових профілактичних щеплень (на дифтерію, кашлюк, кір, поліомієліт, правець, туберкульоз тощо) внесли й щеплення на пневмококову інфекцію.

Водночас у новому Законі не передбачено положення про обов'язковість та примусовість вакцинації. Жодних санкцій за відмову від вакцинації документ не передбачає, тим більше таких, як позбавлення батьківських прав або майна чи навіть кримінальної відповідальності за відмову проходити медичні огляди. Проте працівники закладів освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам з метою виявлення хворих на інфекційні хвороби та носіїв збудників інфекційних хвороб у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що

забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

За словами адвоката Я. Мартинюка, вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб, з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, є виправданою. Тобто в цьому питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими, тому невакцинованим слід готуватися до певних незручностей від держави. Утім, попри існування норм Закону, нехай навіть і в таких м'яких формулюваннях (чи, можливо, саме завдяки їм), питання обов'язковості вакцинування залишається для суспільства дискусійним.

Ще одна важлива функція Закону, як зазначив В. Ляшко, – закріплений у документі **поділ функцій ліквідованої в Україні СЕС між різними структурами**. Нарешті, за вісім років після ліквідації санітарно-епідеміологічної служби на законодавчому рівні врегульовано питання розподілу відповідних функцій між різними центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, власниками бізнесу та громадянами поза цими структурами, прокоментував очільник МОЗ. Також кількість дозволів та висновків, які раніше повинен був отримувати бізнес для ведення своєї господарської діяльності, зменшилася на 10.

Серед низки нововведень, зокрема, документ пропонує створити мережу територіальних центрів контролю та профілактики хвороб, підпорядкованих МОЗ. Як пояснює народна депутатка А. Славицька, це потрібно для того, щоб звести в одну мережу регіональні потужності системи. А саме лабораторні центри, обласні центри громадського здоров'я, підрозділи зі статистики, моніторингу та оцінки, які «розкидані» між різними органами та власниками. Якщо ж об'єднати їх зусилля, то такі центри відповідатимуть за епідеміологічну ситуацію в конкретному регіоні – від моніторингу показників до виявлення надзвичайних ситуацій і реагування на них.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» зажив лихої слави не лише через

статті, пов'язані з вакцинацією, а й через звинувачення авторів у **намаганні знищити цілу галузь**. Так, ст. 28 Закону – «Медико-санітарні вимоги безпеки для здоров'я і життя людини до ґрунтів, утримання територій населених пунктів» – у ч. 3 передбачає повну заборону виробництва і використання всіх видів азбесту в технологічних процесах та під час здійснення будівельно-монтажних робіт на будь-яких об'єктах, а також азбестовмісних виробів і матеріалів. Проте заборона не вимагає заміни шиферного азбестовмісного покриття на покриття з інших матеріалів, зміни торкнуться лише нових будівництв. Нарешті, наголошує лідерка партії «Слуга народу» О. Шуляк, небезпечний для здоров'я радянський будівельний спадок замінять на сучасні будматеріали, які збережуть здоров'я і будівельників, і мешканців новобудов. Цей Закон дозволяє розробляти підзаконні нормативно-правові акти, покликані для захисту населення у питанні поводження з азбестовмісними відходами та матеріалами.

Азбест – це мінерал, здатний розщеплюватися на тонкі та міцні волокна, погано проводить тепло та витримує температуру до 1,5 тис. градусів за Цельсієм. Ці властивості дають змогу використовувати азбест для будівництва. Здебільшого його додають до шиферу, труб та теплоізоляції.

Попри всі переваги, цей матеріал вважається токсичним та небезпечним. Усі види азбесту є канцерогенами, тобто спричиняють розвиток кількох видів раку й інших небезпечних захворювань: фіброз легень, мезотеліома, рак легень, гортані та яєчника. За даними ВООЗ, впливу азбесту на робочому місці у світі піддається майже 125 млн людей. Приблизно половина випадків смерті від професійного раку виникає саме через вплив азбесту. Витрати України на лікування професійної патології, спричиненої впливом азбестовмісного пилу, одного пацієнта із раком легень становлять в середньому 150 тис. грн на курс лікування.

До речі, відмова від хризотилового азбесту – одне із зобов'язань України перед ЄС. Україна перебуває у списку 60 країн (Росія, Китай, Індонезія, Індія, Таїланд, В'єтнам тощо), де

дозволено використання матеріалів, що містять хризотил. Тим часом уже 70 країн, зокрема ЄС, давно відмовилися від таких матеріалів через шкоду для здоров'я.

Якщо звернутися до зарубіжного досвіду у цьому питанні, то першою в Європі від використання азбесту відмовилася Данія ще в 1972 р. У 2000 р. заборона на азбест діяла в 35 країнах, у 2013 р. часткова або повна заборона діяла в 67 країнах. Виявилось, що без нього можна обходитися, і відмова від використання азбесту не впливає на ВВП країни. Зараз існує безліч замінників, які не становлять небезпеки для здоров'я людей, при цьому ні міцністю, ні іншими характеристиками не поступаючись виробам із азбесту. Виробники із розвинутих країн перейшли на використання безпечного замінника на основі волокон поліхлоралкоголю та целюлози.

Україна має дотримуватись взятих на себе зобов'язань у рамках повної гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС. Окрім того, міжнародні інституції (такі, як ЄБРР) не фінансують компанії, які використовують у своїй діяльності будь-які види азбесту.

Таким чином, заборона азбесту – це: інвестиції у будівельну сферу України; залучення нових і безпечних технологій; зменшення канцерогенних професійних захворювань і скорочення соціальних видатків; безпечні простори для українців: військових, переселенців, які повернуться після перемоги; безпечні полігони будівельних матеріалів; ще один крок України на шляху до ЄС.

Крім того, за словами очільника ГО «Агенція з хімічної безпеки» Д. Павловського, мова не йде про руйнацію галузі, адже з 11 заводів залишився 1 (ТОВ «Краматорський шифер»), на якому працює 150 людей. І цей завод із 2017 р. міг би переобладнати своє виробництво на безазбестову технологію (переобладнання триває 6 місяців). Але, досвід переходу на безазбестове виробництво абсолютно не цікавий для азбестоцементної сфери в Україні, оскільки реальними її акціонерами є власники російсько-казахської компанії з видобутку азбесту.

За твердженням комерційного директора «Краматорського шиферу» Т. Косцьов'ята, завод не виробляє шифер від початку повномасштабного вторгнення РФ, а відпускає залишки продукції зі складу тим, хто його потребує в нинішніх умовах. Якщо ж завод закритється через заборону хризотилу, то без коштів на існування залишаться і співробітники, і їхні сім'ї – а це понад 600 осіб (на підприємстві числяться 150 співробітників, яким продовжують виплачувати зарплату), зазначає представник підприємства.

У свою чергу, виконавчий директор Асоціації «Українське хризотилове об'єднання» П. Пожарко переконаний, що ініціатори заборони хризотилового азбесту спираються на фейки та маніпуляції. За його словами, Угода про асоціацію між Україною та ЄС прямо не передбачає заборони виробництва та використання будь-якої хімічної речовини, включаючи хризотилевий азбест. Крім того, використання азбестовмісних матеріалів високої щільності, включаючи шифер, не заборонено в США. Там заборонені тільки матеріали низької щільності, такі як гофрований папір, рулонний картон, комерційний папір, спеціальний папір, підлогова повсть, ізоляція азбестових трубопроводів та ізоляція азбестових блоків.

Як бачимо, Закон сприймається неоднозначно за цілою низкою питань. **Якщо в МОЗ наголошують, що Закон дасть змогу створити комплексну систему громадського здоров'я, оновити розбалансовану систему охорони здоров'я в країні, зробити її сучасною та інтегрувати в європейську мережу, то частина експертів додають критичних оцінок до озвучених вище дискусійних моментів.**

Так, юристи нарікають на те, що Законом порушується Конституція, а також розширюються повноваження Кабінету Міністрів України. За словами адвоката Р. Кравця, в Україні створюється додатковий орган влади, який не є органом влади та не несе жодної відповідальності, однак отримує безмежні повноваження щодо зупинення роботи будь-якого підприємства та накладання на нього штрафів. Цей орган встановлює

небезпечні хвороби та їх дослідження, замість Академії медичних наук та медичних інститутів робить відповідні висновки. На думку адвоката, все це робиться з єдиною метою – «відмивання» великої кількості грошей за допомогою псевдо медичних заходів із захисту громадян.

Крім того, наголошує лікар-епідеміолог О. Галімський, новим Законом слідом за епідеміологічним наглядом скасовується державний санітарний нагляд. За його словами, фактично знищуються всі законні механізми реалізації конституційного обов'язку держави щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя через скасування Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».

Єдиний можливий на цьому етапі спосіб боротьби – звернення до Президента України з вимогою про накладення вето, зазначає лікар-епідеміолог, який є автором електронної петиції № 22/156470-еп «Накласти вето на законопроект № 4142 “Про систему громадського здоров'я”, як на антиукраїнський, антиконституційний, антинародний та антидержавний» (від 15 серпня 2022 р.).

У той же час, на думку юристки практики охорони здоров'я та фармацевтики Arzinger О. Боженко, Закон «Про систему громадського здоров'я» – один із тих, що в ідеалі мав би

бути ухвалений в Україні ще задовго до пандемії COVID-19. У такому разі пандемія не вдарила би так сильно по населенню, адже система могла б більш ефективно протидіяти викликам – звісно, не ідеально, але принаймні так, як це відбувалося у європейських країнах, переконана вона.

Натомість Україна зустріла пандемію підходами до епідеміологічного нагляду та контролю, які суттєво не змінилися з 1990-х років. Новий Закон – це фактично перша за роки незалежності спроба комплексного перегляду системи національної епідеміологічної служби та, власне, не лише її перегляду, а й створення, зазначила О. Боженко.

Чинна система охорони здоров'я дійсно не є ідеальною, хоча, переконаний головний санітарний лікар І. Кузін, є надзвичайно стійкою, що довела повномасштабна війна. Натомість норми Закону дадуть можливість інтегрувати українську систему охорони здоров'я у європейську мережу в найкращих її проявах.

За словами голови Комітету ВРУ з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування М. Радуцького, при розгляді документа і в першому, і в другому читанні, він став мішенню інформаційних атак. Тому голова Комітету спростував десятку найвідоміших фейків, порівнявши вигадки та текст Закону.

МІФ		НАСПРАВДІ	
1	Закон 4142 запроваджує примусову вакцинацію населення	Закон не запроваджує відповідальності за відмову від вакцинації.	
2	Закон 4142 порушує конституційні права українців	Закон не вимагає від українців вакцинуватись. Але невакциновані не повинні наражати на небезпеку вакцинованих громадян	
3	Законопроект № 4142 надає Уряду право проводити небезпечні експерименти на українцях	Закон не зобов'язує проходити вакцинацію, якщо ви вважаєте її недоцільною.	
4	Закон 4142 дозволяє забирати дітей у тих, хто не вакцинується сам і не вакцинує дитину	Жодних санкцій за відмову від вакцинації закон не передбачає, тим більше таких, як позбавлення батьківських прав.	
5	На українцях дозволять випробувати експериментальні препарати	У законопроекті відсутні розділи, які врегулюють обіг медичних препаратів.	
6	Уряду дозволять конфіскувати майно невакцинованої людини	Закон не торкається майна як вакцинованих, так і невакцинованих громадян.	

Джерело інформації: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/226430.html>

Отже, як наголосив керівник МОЗ В. Ляшко, Закон України «Про систему громадського здоров'я» – це лише перший крок, за яким слідуватимуть десятки підзаконних актів, інструкцій, алгоритмів, навчання та практичного впровадження. Однак без його ухвалення як базового Закону, що визначає основні засади для розвитку системи громадського здоров'я в Україні, ми були приречені й надалі брати здоров'я в борг у майбутніх поколінь.

Прийнятий Закон дасть змогу оновити розбалансовану систему охорони здоров'я, зробити її сучасною, інтегрованою у європейську мережу; сприятиме збереженню здорового середовища для життя не лише зараз, але й у довгостроковій перспективі (Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: вебсайт Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ (https://rpr.org.ua/news/novyy-etap-u-rozvytku-hromadskoho-zdorov-ia-v-ukraini/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=novyy-etap-u-rozvytku-hromadskoho-zdorov-ia-v-ukraini); єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/news/viktor-liashko-maitemo-zbuduvatytsilisnu-systemu-hromadskoho-zdorovia-iakazapobihatyme-travmatyzmu-ta-invalidyzatsii-pratsiuvatyme-nad-prodovzhenniam-tryvalostizhyttia>); сайт OBOZREVATEL (<https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/nardepi-uhvalili-zakon-pro-sistemu-gromadskogo-zdorovya-yakij-zapuskae-transformatsiyu-medichnoi-galuzi.htm>); сайт газети «Приватний підприємець» ([http://chp.com.ua/ua/all-news/item/80756-rada-](http://chp.com.ua/ua/all-news/item/80756-rada-ukhvalila-zakon-yakim-lyakali-antivaktsinatoriv)

[ukhvalila-zakon-yakim-lyakali-antivaktsinatoriv](https://chp.com.ua/ua/all-news/item/80756-rada-ukhvalila-zakon-yakim-lyakali-antivaktsinatoriv)); портал новин Інформатор Україна (<https://informer.ua/uk/chi-bude-v-ukrajini-primusovavakciniya-za-novim-zakonom-pro-gromadske-zdorov-ya>); новинний (інформаційний) ресурс OCG NEWS (<https://ocg.org.ua/rada-ukhvalila-zakon-pro-gromadske-zd>); інформаційно-аналітичний ресурс GreenPost (<https://greenpost.ua/news/pislya-nabuttya-chynnosti-zakonu-pro-systemu-gromadskogo-zdorov-ya-shyfer-ne-zaboronyat-prosto-jogo-i48594>; <https://greenpost.ua/news/v-ukrayini-zaboroneno-vykorystannya-azbestu-ta-vyrobiv-iz-nogo-i47834>; <https://greenpost.ua/news/za-3-4-roky-pislya-rozgribannya-zavaliv-zroste-kilkist-zahvoryuvan-legen-chy-zahystyt-nas-vid-i48111>); сайт політичної партії «Слуга Народу» (<https://sluga-narodu.com/olena-shuliak-u-budivnytstvi-zaboroniat-azbest>); сайт «Українські Новини» (<https://ukranews.com/ua/news/876639-petro-pozharko-initsiatory-zaborony-hryzotylovogo-azbestu-spyrayutsya-na-fejky-ta-manipulyatsiyi>); сайт «Телеканал I-UA.tv» (<https://i-ua.tv/society/61554-medychna-mafia-chym-zahrozhuie-skandalnyi-zakon-pro-systemu-hromadskoho-zdorovia-ta-iak-vin-porushuie-prava-ukraintsiv>); офіційне інтернет-представництво Президента України (<https://petition.president.gov.ua/petition/156470>); офіційний вебпортал Верховної Ради України (<https://www.rada.gov.ua/news/razom/226430.html>). Беззуб І. Обов'язкова вакцинація в Україні: думки експертів. Громадська думка про правотворення. 2020. № 18–19. С. 3–13. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/18-19.pdf>

Л. Чернявська, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту – важливий крок до фактичного членства України у Євросоюзі

31 жовтня 2022 р. Україна офіційно приєдналась до Конвенції про процедуру спільного транзиту (NCTS – new computerized transit system) від 20 травня 1987 р. та спрощення митних формальностей з Євросоюзом, тобто так званого «митного безвізу».

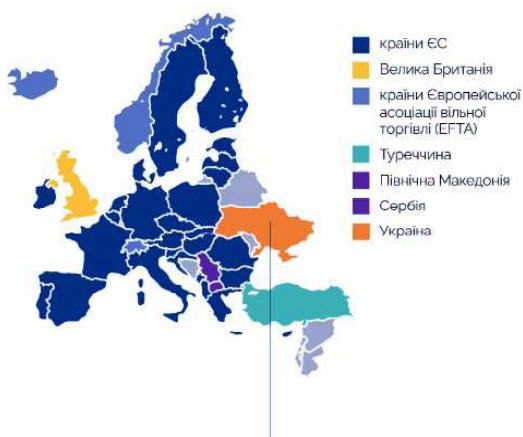
Як пояснив міжнародний експерт EU4PFM з питань митниці В. Алішаускас, усі країни, які входять до Конвенції про процедуру спільного транзиту, нині працюють над переходом на Фазу 5. Цей процес має завершитись до кінця 2023 р. Україна переконала європейських партнерів, що технічно та практично спроможна перейти на Фазу 5 синхронно з усіма країнами-учасниками Конвенції. Зрештою, зазначив експерт, цього року Україна підписала дві надважливі угоди, які відкривають шлях для її участі у митних і податкових програмах ЄС (EU Customs and

Fiscalis programmes). Україна також вже має можливість брати участь у робочих групах ЄС з питань електронної митниці.

За словами Прем'єр-міністра України Д. Шмигала, «митний безвіз» є одним із напрямів, який допоможе побудувати зручну та прозору митницю та забезпечить швидше переміщення товарів між країнами європейського регіону. Його перевагами, за словами Д. Шмигала, стане зменшення бюрократії та можливостей для зловживань на митниці, впровадить обмін даними із сусідніми митницями фактично в режимі реального часу.

Таким чином, Україна стала 36-ю державою-учасницею Конвенції. Конвенція про процедуру спільного транзиту об'єднує 27 країн ЄС, 4 країни ЄАВТ (Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн і Швейцарія) та 4 інші країни (Велика Британія, Туреччина, Північна Македонія і Сербія).

УКРАЇНА — 36-та КРАЇНА КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРОЦЕДУРУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

КОНВЕНЦІЯ — ОСНОВА ДЛЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ МІЖ КРАЇНАМИ-УЧАСНИЦЯМИ

СПРОЩЕННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ

Проста і прозора транзитна процедура

- Один транспортний засіб
- Одна декларація
- Одна гарантія

NCTS — ТЕХНОЛОГІЯ, ЯКА ЛЕЖИТЬ В ОСНОВІ КОНВЕНЦІЇ

- NCTS пов'язує митні служби в країнах Конвенції, дозволяючи обмін митними даними
- NCTS доступна лише для членів Конвенції

Кабінет Міністрів України 27 вересня 2022 р. прийняв низку постанов, які відкривають доступ необмеженому колу українського бізнесу до авторизацій та спрощень, аналогічним тим, які існують в ЄС, врегульовують питання надання митним органам заходів забезпечення

сплати митних платежів при ввезенні та/або переміщенні територією України транзитом, а також унормовують окремі положення актів уряду з Конвенціями про процедуру спільного транзиту і про спрощення формальностей у торгівлі товарами. До цього часу доступ

до спрощень та авторизацій в Україні мало обмежене коло підприємств, зокрема авторизовані економічні оператори.

Митниця зі свого боку отримує аналогічні європейським процедури надання таких авторизацій та спрощень, проведення оцінки відповідності підприємства критеріям та/або умовам надання авторизацій, а також здійснення заходів з моніторингу.

Крім того, визначено перелік окремих товарів, переміщення яких митною територією України в період дії воєнного стану та

протягом одного року з дня його припинення здійснюватиметься без надання митним органам забезпечення сплати митних платежів. Формування такого переліку відбувалося з урахуванням необхідності товарів для обороноздатності країни.

Для схваленого переліку діятиме перехідний період з 1 жовтня 2022 р. до 1 лютого 2023 р., протягом якого для бізнесу діятиме звичний підхід щодо визначення товарів, які підпадатимуть під забезпечення сплати митних платежів.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ NCTS В УКРАЇНІ. ЕТАП НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ: ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ

Державна митна служба України | Міністерство фінансів України | ПРИЙМОМО РАЗОМ | EU PFM

ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ — ЗАВЕРШЕНО
17 березня 2022 — початок НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАСТОСУВАННЯ NCTS В УКРАЇНІ — ТРИВАЄ
МІЖНАРОДНЕ ЗАСТОСУВАННЯ — ОЧІКУЄТЬСЯ

2 СИСТЕМИ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПАРАЛЕЛЬНО

NCTS (Декларація Т10А (транзитна декларація)) або **НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТРАНЗИТУ** (Декларація ЕЕ (іспередня митна декларація))

ПІДПРИЄМСТВО САМОСТІЙНО ОБИРАЄ ОДНУ З ДВОХ СИСТЕМ

ДЕКЛАРАЦІЇ В NCTS

- Тип: Т10А
- Оформлюються у вигляді електронного повідомлення
- Надсилаються до митниці, в зоні діяльності якої розпочинається транзитне переміщення товарів (митниця відправлення)

ХАРАКТЕРНІ РИСИ NCTS

- ОДИН транспортний засіб з товарами
- ОДНА фінансова гарантія
- ОДНА декларація

ХТО І ДЛЯ ЧОГО МОЖЕ ВИКОРИСТОВУВАТИ РЕЖИМ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ

ХТО? Декларувати товари у режимі спільного транзиту може підприємство, яке перебуває на обліку в митних органах відповідно до ст. 455 Митного кодексу України

ЩО? Режим спільного транзиту на етапі Національного застосування NCTS може бути застосовано до товарів, які:

- ввозяться на митну територію України з метою поміщення їх у митні режими, що передбачають використання товарів на митній території України
- переміщуються прохідним або внутрішнім транзитом митною територією України

50 оформлених в NCTS, надають право подати документи на отримання спеціальних транзитних спрощень

Декларувати: <http://bit.ly/3pF76eF> | Сторінка на митниці 2022

Зазначається, що рішення щодо перехідного періоду уряд ухвалив з метою надання можливості суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності адаптуватися в період дії воєнного стану до нових вимог Митного кодексу України.

Питанню приєднання до NCTS присвячені прийняті в серпні 2022 р. закони України:

Закон України від 15.08.2022 р. № 2510 «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо окремих питань імплементації глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною,

з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»;

Закон України від 30.08.2022 р. № 2554 «Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами»;

Закон України від 30.08.2022 р. № 2555 «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» (далі – Конвенція).

Як зазначають експерти, перевагами «митного транзиту» стануть:

1. Введення однієї транзитної декларації (митної декларації типу T1) та однієї гарантії для переміщення товарів між 36 країнами (з країнами ЄС, а також з Великобританією, Туреччиною, Сербією, Північною Македонією, Ісландією, Норвегією, Ліхтенштейном та Швейцарією).

2. Надання авторизованим підприємствам права відправляти та отримувати товари на своєму підприємстві без заїзду на митні термінали.

3. Дія українських фінансових гарантій у 35 країнах світу.

Декларувати товари за режиму спільного транзиту може бізнес, який перебуває на обліку у митних органах.

Зокрема, народний депутат, заступник голови парламентського Комітету з питань транспорту та інфраструктури, В. Крейденко пояснив, що впровадження NCTS підвищить ефективність і безпеку процедури транзиту. Застосування одного транзитного документа, прогнозовано, покращить боротьбу з шахрайством із супровідними документами, завдяки яким нечесний бізнес ухиляється від сплати митних зборів. Митні надходження, зазначив народний

депутат, становлять близько 35 % надходжень Державного бюджету України, тому важливо, щоб митні платежі сплачувалися чесно. Крім того, єдиний транзитний документ зменшує вартість митних процедур та час, необхідний для їх проходження, — отже, зменшує черги на кордоні, що означає швидший потік товарів.

Адвокат І. Тетеря додав, що позитивом «митного безвізу» стане надання підприємствам можливості користуватися такими спрощеннями митних формальностей, як-то випуск товару зі свого складу, самостійне накладення пломб, звільнення від гарантії, процедуру спрощеного декларування тощо. Водночас, він додав, що на такі спрощення матимуть право не всі підприємці, а лише ті, які набудуть статусу авторизованого економічного оператора.

Належність відповідного підприємця для набуття такого статусу оцінюватиметься під час проходження процесу авторизації для кожного окремого спрощення, яке перебуватиме в перевірці на відповідність встановленим критеріям.

Такими критеріями будуть:

1. Дотримання митного та податкового законодавства та не притягнення до кримінальної відповідальності.

2. Стійкий фінансовий стан.

3. Дотримання стандартів безпеки та надійності.

4. Забезпечення стандартів професійної кваліфікації посадової особи підприємства.

5. Належна система бухгалтерського обліку, комерційної та транспортної документації.

У Держмитслужбі повідомили, що 26 вересня 2022 р. відомство надало першому підприємству в Україні одразу чотири дозволи на застосування основних транзитних спрощень: «загальна фінансова гарантія», «самостійне накладення пломб спеціального типу», «авторизований відправник вантажу» і «авторизований вантажоодержувач». Підприємством, яке отримало ці спрощення, стало ТОВ «Епіцентр К».

І вже 1 жовтня в рамках роботи «митного безвізу» з ЄС було відправлено перші вантажі в обох напрямках. Першою країною, з якої було відправлено вантаж для доставки в Україну під процедурою спільного транзиту, стала Німеччина. В Україні також було оформлено першу транзитну декларацію на виїзд вантажу з України через Польщу до Німеччини.

Як зазначають заступник міністра фінансів України з питань європейської інтеграції, голова Ради Фонду розвитку підприємництва Ю. Драганчук та радниця заступника міністра фінансів України, координатор митних реформ в Офісі підтримки реформ при Мінфіні України О. Ніканорова, війна та необхідність пришвидшення наповнення країни товарами як «лакмусовий папірець» підсвітили недосконалість цілого ряду процесів на кордоні. На думку багатьох міжнародних експертів, міжнародне застосування NCTS для України є саме тим інструментом, який зможе, з одного боку, пришвидшити проходження товарів через кордон та їх митне оформлення, а з іншого – зберегти вектор на євроінтеграцію і навіть виконати частину своїх зобов'язань.

З точки зору здійснення міжнародної торгівлі, війна розірвала цілу низку логістичних шляхів та заблокувала майже всі ділянки кордону України, окрім кордону з країнами ЄС. З одного боку це наносить суттєві втрати економіці. З іншого, якщо дивитися з точки зору пошуку зон

росту та можливостей, така ситуація змусила Україну поширювати саме європейські правила контролю за транскордонними переміщеннями товарів.

Український бізнес, пояснюють Ю. Драганчук та О. Ніканорова, від впровадження «митного безвізу» отримає такі можливості:

– розвиток мережі комерційних, логістичних або торгівельних хабів;

– розвиток переробної та виробничої галузей для потреб внутрішнього ринку споживання товарів за рахунок використання режиму кінцевого використання (передбачається застосування знижених ставок мита);

– розширення спектра послуг для брокерських, експедиторських, фінансових компаній за рахунок підвищення попиту на загальну фінансову гарантію (у тому числі загальну фінансову гарантію із зменшенням рівня її забезпечення гарантією фінансової установи аж до звільнення від такого забезпечення).

Це має поживити, зробити більш мобільною та стійкою до зовнішніх викликів сферу торгівлі товарами (особливо інтернет-торгівлю), а також заохотити більшу частину бізнесу до планування та оптимізації податкових та митних платежів, більш прискіпливого планування та контролю за cash-flow.

«Митний безвіз», передбачають експерти, допоможе відновити економіку України. Зокрема, досвід Туреччини, з якою наша країна має схоже географічне положення та різноманіття пунктів пропуску, показує, що на базі системи спільного транзиту та системи європейських спрощень можна вибудувати потужну основу для розвитку торговельного бізнесу.

Аналітик компанії «Центр біржових технологій» (ЦБТ) М. Орищак також вважає, що робота митниці від 1 жовтня стане більш прозорою, спрощеною та автоматизованою. Очікується зниження рівня корумпованості та розширення експортних можливостей. Крім цього, скорочення транспортних витрат та бюрократичних процедур дасть змогу стримувати зростання інфляції, вважає експерт.

А от юрист незалежної української юридичної фірми із секторальним фокусом EVERLEGAL

Н. Вишевник вважає, що запровадження «митного безвізу» ніяк не зможе саме по собі вплинути на ситуацію з контрабандою та «сірим» бізнесом. Цей режим не має на меті боротьбу з цим, а лише лібералізує та спрощує процес митного оформлення. Тому так званий «білий» бізнес, який провозив товари офіційно через митницю, так і продовжуватиме це робити. Тільки із значним полегшенням. А для тих, хто купував товар «у сіру», фактично нічого не зміниться. Н. Вишевник вважає, що проблеми контрабанди та «сірого» бізнесу певною мірою може змінити лише приєднання України до «внутрішнього ринку» ЄС (internal market).

Проте більшість аналітиків вважає, що завдяки «митному безвізу» контрабанди на митниці значно поменшає. Адже міжнародне застосування NCTS заохочує бізнес до детінізації торгових операцій та чесного відображення прибутку. Фактично це один із найглобальніших прикладів застосування європейського законодавства в українському правовому полі.

Як пояснив президент Українського аналітичного центру О. Охрименко, впровадження електронних митних декларацій фактично виключає факт корупції. Оскільки за допомогою спеціальних комп'ютерних програм будь-який «лівий» товар, навіть якщо його добре сховати за іншими кодами, буде швидко знайдений. Це дуже сильно обмежує ввезення контрабанди з ЄС та до ЄС. Разом з тим сьогодні не можна стверджувати, що контрабанда миттєво зникне як явище (вона так чи інакше існує в усіх країнах світу), але її рівень значно зменшиться.

Також із впровадженням «митного безвізу» експерти передбачають зростання валютних надходжень. Зокрема, екснардеп О. Кужель, яка у Верховній Раді України попереднього скликання обіймала посаду заступника голови Комітету з питань промислової політики та підприємництва, зазначила, що після 1 жовтня для українських підприємців відкриється більше можливостей вийти на експорт, отримуючи відповідно валютні надходження. Хоча як це буде працювати де-факто і як

вирішуватиметься питання з поверненням ПДВ – говорити, на її думку, поки що зарано.

Водночас, як пояснює адвокат, керуючий партнер Delta International Services Г. Тасліцький, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на першому етапі використання NCTS зіткнуться з більшим рівнем контролю з боку митниці та більшою зарегульованістю транзитних переміщень товару в режимі експорту або транзиту. Це пов'язано з досить ліберальною процедурою контролю доставки товару, яка діє в Україні. Однак намагання стати частиною Європейського Союзу спонукає до подолання певних ускладнень. Головним принципом європейського спостереження за транзитними переміщеннями є контроль і довіра. Тобто встановлено початковий високий рівень митного контролю, але водночас і суттєве його зниження для компаній, які отримали певні спрощення та переваги (відповідність встановленим критеріям).

З урахуванням майже 25-річчя дії Конвенції про процедуру спільного транзиту більшість суб'єктів господарювання країн-учасниць Конвенції вже мають необхідні їм спрощення чи авторизацію, європейські гаранті мають колосальний досвід, а також досить низькі комісії за надання гарантії, що у сукупності сприяє доволі помірним витратам експортерів для виконання вимог Конвенції. Проте українські суб'єкти ЗЕД зіткнуться з більш дорогими пропозиціями від українських гарантів. Бо гарантія надається у євро, а розрахунок за послугу гарантії й відповідальність за її порушення будуть відбуватися в гривні. Отже, у вартість гарантії буде закладено й інфляцію, і зміну курсу, і більш ризиковане бізнес-середовище.

Та попри те, що для адаптації українського бізнесу до нових реалій потрібен час, експерти підкреслюють, що це, безумовно, прогресивний крок України як майбутнього члена Європейського співтовариства до єдиного митного простору.

За словами інвестиційного банкіра С. Фурси, «митний безвіз» з Євросоюзом, може навіть викликати незначне зростання цін на деякі групи товарів. Водночас, за словами

С. Фурси, він сприяє збільшенню експорту через західні кордони України, що особливо важливо сьогодні, коли українські порти працюють не на повну потужність.

Під час панельної дискусії на тему «Початок дії в Україні процедури спільного транзиту (NCTS), євроінтеграція та безпека в умовах російської збройної агресії у центрі Європи» зазначалося, що приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту, Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та до міжнародного застосування електронної транзитної системи NCTS є історичним рішенням, адже спільний митний транзит є одним з ключових питань економічної інтеграції між Україною та ЄС.

Комісар Євросоюзу з економіки (ТВС) П. Джентілоні висловив впевненість, що цей крок прискорить торгівлю між ЄС та Україною. Вступ до Конвенції він назвав міні-європейською інтеграцією і зазначив, що такий же шлях, який наша країна пройшла під час вступу до Конвенції про процедуру спільного транзиту, а це законодавчі зміни, адаптація ІТ-систем і практика використання та багато іншого, Україна зможе повторити для гармонізації інших процедур відповідно до норм Євросоюзу.

«Митний безвіз» став вже четвертим цього року після «енергетичного безвізу» у березні та «транспортного» й «економічного» (щодо скасування тарифів і квот) «безвізів» улітку.

Наступного року має бути запроваджено «промисловий безвіз», який дасть змогу експортувати промислову продукцію у Європу за українськими сертифікатами. «Промисловим безвізом» спрощено називають Угоду АСАА (Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції) – це визнання еквівалентності системи технічного регулювання та оцінки відповідності європейським нормам, що дало б змогу виробникам промислової продукції отримувати необхідні сертифікати в Україні, а не їхати в ЄС у пошуках офіційного представника (резидента ЄС), який може отримати цей сертифікат. Тобто він дасть можливість експортувати українську промислову продукцію у Європу за українськими сертифікатами.

За словами віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції О. Стефанішиної, щодо планів запровадження «промислового безвізу» з ЄС, наразі завершуються переговори для укладання угоди АСАА, а сам «безвіз» може бути підписаний у 2023 р. Перші три сектори охоплюватимуть низьковольтне електричне обладнання, електромагнітну сумісність обладнання та машини.

За словами посла Євросоюзу в Україні М. Маасікаса, терміни впровадження «промислового безвізу» здебільшого залежать від української сторони. Адже не можна просто взяти й затвердити «промисловий безвіз», бо всі товари, які потрапляють на єдиний ринок в ЄС, мають відповідати високим стандартам якості та екологічним стандартам. Цей процес вимагає часу. ЄС непохитне в тому, щоб сертифікація в Україні на 100 % відповідала європейській.

Як пояснила О. Стефанішина, проблема підписання «промислового безвізу» полягала в тому, що Україна нині на останній стадії оцінки свого ринку, для якої європейські експерти мали фізично приїхати в Україну, поїхати в Харків, перевірити, як працює лабораторія і здійснюється сертифікація. Утім, сторони узгодили, як це можна зробити, провівши оцінку в тих частинах України, які не перебувають в стадії активних бойових дій, або під окупацією – і до кінця року оцінка має завершитись, а з 2023 р. вже буде можна укласти угоду.

Для українського бізнесу та економіки переваги, що надають ці «безвізи», очевидні – мільярди гривень прибутків уже зараз і десятки мільярдів потенційних надходжень, а ще – мінімізація корупційних складових. За словами С. Фурси, «промисловий безвіз» важливий для того, щоб українські виробники не стикалися з обмеженнями доступу до європейського ринку, який є найбільш платоспроможним у світі. «Це великий привілей і величезні можливості для українського бізнесу», – підкреслив експерт.

Крім того, уряд працює над приєднанням України до Єдиного роумінгового простору ЄС, єдиного платіжного простору SEPA та інтеграції у європейський цифровий ринок.

Отже, незважаючи на повномасштабну війну, Україна невпинно рухається до євроінтеграції. Поглиблення координації та синхронізації економічних процесів з ЄС наближує для нашої держави повноцінне членство в ЄС.

Європейські партнери України відзначають позитивний темп у реформах за останні місяці, зокрема й у реалізації семи пунктів, які були визначені при наданні Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Президент України, Кабінет Міністрів України та Верховна Рада України сформували чітку дорожню карту для пришвидшення євроінтеграції, і темпи змін, які сьогодні демонструє Україна, дають змогу формувати очікування, що за два роки наша країна буде повністю готова до членства у Європейському Союзі (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України «Урядовий портал» (<https://www.kmu.gov.ua/news/pidtrymka-biznesu-v-umovakh-viiny-olha-stefanishyna-obhovoryla-z-kompaniiamy-podalshu-intehratsiiu-do-ies>); <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-z-1-zhovtnia-zapratsiue-mytnyi-bezviz-iz-ies-a-nastupnoho-roku-promyslovyi>; <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-vid-pochatku-povnomasshtabnoi-viiny-ukraina-uklala-chotyry-bezvizu-z-ies>); Програма ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні (<https://eu4pfm.com.ua/news/ukraina-rozpochala-rozrobku-pz-dlia-vprovadzhennia-naynovishoi-u-yes-it-systemy-mytnoho-tranzytu/?lang=uk>); <https://eu4pfm.com.ua/interviews/mytnytsiamalenkyu-vstup-do-yes-uzhe-vidbuvaietsiaclose/?lang=uk>); вебсайт Міністерства фінансів України ([*pro_sproshchennia_formalnostei_u_torgivli_tovarami-3622*\); Державна митна служба України \(<https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/u-kiiivi-vidbulasia-mitna-platforma-ukrayina-ies-2022-prisviachena-zapuskumitnogo-bezvizu-ievrointegratsiyi-ta-bezpetsiv-umovakh-rosiiskoyi-zbroinoyi-agresiyi-965>\); вебсайт «Район.Бізнес» \(<https://business.rayon.in.ua/news/528054-v-ukraini-dokintsya-roku-zapratsyue-mitniy-bezviz-z-es>\); вебсайт «Економічна правда» \(<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/30/692047/>\); вебсайт «Європейська правда» \(<https://www.eurointegration.com.ua/interview/2022/08/29/7145770/>\); вебсайт Mind.ua \(<https://mind.ua/news/20247678-pershivantazhi-u-ramkah-mitnogo-bezvizu-z-es-vzhe-ryamuyut-z-ukrayini>\); вебсайт Obozrevatel \(\[https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytiks-and-forecasts/yak-otrimati-mitnij-bezviz-pid-chas-vijni-ukrainskij-dosvid.htm?_gl=1*8cnkzn*_ga*MTE5MDczMTU3MC4xNjMyMDU4NDA5*_ga_JBX3X27G7H*MTY2NDcxODc4MS43MS4xLjE2NjQ3MjEzMjUuNTYuMC4w\]\(https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/analytiks-and-forecasts/yak-otrimati-mitnij-bezviz-pid-chas-vijni-ukrainskij-dosvid.htm?_gl=1*8cnkzn*_ga*MTE5MDczMTU3MC4xNjMyMDU4NDA5*_ga_JBX3X27G7H*MTY2NDcxODc4MS43MS4xLjE2NjQ3MjEzMjUuNTYuMC4w\)\); вебсайт Korrespondent.net \(<https://ua.korrespondent.net/articles/4522255-v-ukraini-zapratsuiyv-mytnyi-bezviz>\); вебсайт Delo.ua \(<https://delo.ua/business/yaki-procesi-sproshhuje-mitnij-bezviz-ukrayini-z-jes-i-xto-moze-nim-skoristatisya-404360/>\); «Юридична Газета» \(<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mitniy-bezviz-pro-shcho-naspravdi-ydetsya.html>\); вебсайт Realist Online \(<https://realist.online/ukr/ekonomika/start-mitnoho-bezvizu-shcho-vzhe-zminilosna-ukrajinskij-mitnitsi->\); Мінфін \(<https://minfin.com.ua/ua/2022/10/03/currency/>\); ІА «ЛІГАБІЗНЕСІНФОРМ» \(<https://finance.liga.net/ua/all/interview/kto-hotel-vosstanovit-ssron-svoego-dostig-posol-es-o-sanktsiyah-rf-i-pomoschi-ukrai>\)\).](https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_vreguliyav_osoblivosti_pravovidnosin_dlia_realizatsii_z_1_zhovtnia_v_ukraini_konventsii_pro_spilnij_tranzit_i_</i></p></div><div data-bbox=)*

О. Кривецький, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Спроба переформатування пенсійної системи: що передбачає законопроект про казначейський пенсійний план

В Україні в рамках пенсійної реформи готують нововведення щодо накопичення пенсій. У Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 7722 «Про казначейський пенсійний план», у разі прийняття якого українці з 1 січня 2023 р. матимуть можливість формувати добровільні особисті пенсійні накопичення, за рахунок яких вони в майбутньому отримають додаткове джерело пенсійних виплат. Документ визначає правові, економічні та організаційні засади казначейського пенсійного плану в Україні та регулює правовідносини, пов'язані з цим видом діяльності.

«Без накопичувальної пенсії ми не збудуємо фондний ринок у нашій країні, ми не збудуємо хороше пенсійне забезпечення, ми завжди залишатимемося на соціальній пенсії, яка в жодній країні світу не дає гідно жити пенсіонерам», – наголосив Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль. А за словами голови Комітету ВРУ з питань соціалістики Г. Третякової, однієї з авторів законопроекту, запровадження казначейського пенсійного плану поступово приводитиме до підвищення рівня соціального захисту людей пенсійного віку, залучення потужного внутрішнього довгострокового інвестиційного ресурсу, що сприятиме збільшенню інвестицій у національну економіку. «До того ж, збільшення тривалості життя матиме істотні наслідки для пенсійної системи, тому додаткова добровільна накопичувальна система є конче необхідною», – зазначила вона.

Ініціатива покликана стати важливим кроком у трансформації системи пенсійного забезпечення громадян України, зокрема, визначити правові норми створення добровільної накопичувальної системи, яка дасть можливість здійснювати громадянам додаткові індивідуальні пенсійні накопичення. Такі трансформації є на сьогодні дуже затребуваними, адже система пенсійного

забезпечення, успадкована ще від УРСР, потребує кардинального переформатування. За даними Мінстату України, станом на січень 2022 р. в Україні співвідношення працюючих до пенсіонерів – 12,17 млн до 10,9 млн осіб. Щоправда, за даними Мінфіну в Україні на сьогодні налічується близько 10 млн економічно активних українців, які не сплачують податки, тож і не враховані у статистиці працюючих. За словами міністра фінансів С. Марченка, уряд вимушений дотувати Пенсійний фонд з державного бюджету, і у 2022 р. розмір такої дотації становить 200 млрд грн.

Уже на сьогодні Україна входить в топ-15 країн світу з найшвидшими темпами скорочення населення. А за умови збереження поточних показників народжуваності, смертності та міграцій, ООН прогнозує: зменшення чисельності населення України до 2050 р. на 28 %; зростання до 2050 р. частки осіб віком за 60 років до 32 %; зростання очікуваної тривалості життя в середньому на 5 років. Надалі чисельність населення може скоротитися ще на 18 %, а рівень його старіння зрости до 34 %. Отже, співвідношення між чисельністю населення пенсійного та працездатного віку зросте майже вдвічі. Такі рівні народжуваності та тривалості життя матимуть наслідки для публічних фінансів, особливо для пенсійної системи – вважають законодавці. Саме тому впровадження казначейського пенсійного плану є вкрай необхідним.

Законопроект передбачає, що облік учасників казначейського пенсійного плану здійснюватиме Мінцифри, а управління активами – Казначейство. Взяти участь у добровільній накопичувальній системі зможе виключно фізична особа, якій на дату укладання договору ще не виповнилося 65 років. Розмір накопичувального внеску визначатиметься самим платником та є необмеженим. Для накопичувального внеску створюється індивідуальний пенсійний казначейський

рахунок з поповненням за обраною періодичністю. Також можна буде поповнити чужий рахунок. Крім того, буде можливість вписати у заповіт тих, хто буде претендувати на кошти з такого рахунку. Для отримання пенсії з казначейством має бути укладено договір про виплату пенсії на визначений строк, а період виплат не може бути меншим за 10 років.

Аби налагодити цей пенсійний механізм, в Україні створять Єдиний реєстр казначейського пенсійного плану. Для тих, хто бажає зробити внесок, буде відкрито небюджетний рахунок у казначействі, а доступ до системи здійснюватиметься через застосунок «Дія».

Сама по собі ця ідея не нова, адже в Україні з 2005 р. вже існує система добровільного накопичувального пенсійного забезпечення, за якої створено 63 недержавні приватні пенсійні фонди, куди громадяни можуть робити добровільні відрахування задля отримання додаткових пенсійних виплат, і яким наразі вже довірилися 888,3 тис. осіб. Загальна вартість активів таких фондів становить 3,712 млрд грн. Зважаючи на це правозахисник О. Власенко, наприклад, вважає, що єдиним нововведенням аналізованого законопроекту є створення добровільного пенсійного фонду, який належить державі, тобто альтернативи існуючим приватним пенсійним фондам. «Вочевидь, ключова мета цієї ідеї – спроба притягнути до держбюджету додаткові кошти, – вважає експерт. – Також, можливо, передбачається зробити добровільне пенсійне страхування більш популярним і тим самим переманити клієнтів приватних фондів на сторону нової державної установи». З таким же успіхом, зазначає він, можна покласти гроші на рахунок у банку або укласти договір зі страховою компанією, де є пенсійна програма. Це особисте право кожного, за наявності у людини зайвих грошей.

Цю думку поділяють і деякі інші фахівці, які переконані, що в найближчому майбутньому

намагання саме таким чином провести пенсійну реформу ефективним не буде. «Маловірогідно, що за умов важкої економічної кризи люди масово почнуть вкладати свої гроші, – зазначає експерт з економічних питань П. Фаригон. – Лише після завершення війни та у разі стабілізації економіки, можливо, цей напрям почне потроху розвиватися». Утім, добровільне страхування в Україні вже і так давно працює, але воно допоки не є достатньо популярним.

Нагадаємо, що нині в Україні діє солідарна пенсійна система: працюючі люди платять податки і частина цих грошей іде на виплати нинішнім пенсіонерам. Сама по собі трирівнева система пенсійного забезпечення є непоганою: солідарна система плюс накопичувальна, плюс добровільна. Вона працює у багатьох країнах світу, але прижилася така система не скрізь. Адже головне завдання – не просто накопичити гроші, а забезпечити їх безпеку і зростання. В ідеалі відкладені кошти повинні вкладатися уповноваженими органами в якийсь бізнес і приносити клієнтам дивіденди. Саме це врятує вклад від знецінення через багато років. Такі ж вклади автоматично стають додатковою інвестицією в розвиток країни. Але все це можливо тільки за умов міцної та стабільної економіки (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: вебсайт «Соцпортал» (<https://socportal.info/ua/news/deputaty-predlozhili-eshche-odin-plan-pensionnoi-reformy/>); «Судово-юрідична газета» (<https://sud.ua/uk/news/publication/248551-galina-tretyakova-vnesla-zakonoproekt-o-dopolnitelnoy-dobrovolnoy-nakopitelnoy-sisteme-potomu-chto-pensionnye-raskhody-rastut>); вебсайт «Новое издание» (<https://noveizdanie.com/kopi-sam-no-cherez-gosudarstvo-kak-vyglyadit-novuj-kaznachejskij-plan/>); Національна служба новин NNS (<https://nikopolnews.net/ukraine/saira-vidkladaty-hroshi-na-pensiuu/>).*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Тимофій Бадіков, виконавчий директор ГС "Коаліція за вакцинацію"

Новий етап у розвитку громадського здоров'я в Україні

В сучасному розумінні тема здоров'я не обмежується питаннями медицини чи здоровим способом життя. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає здоров'я як стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб.

Збереження здоров'я та забезпечення якісного життя людей потребують організованих зусиль суспільства, відповідальності як окремої людини, так і з боку влади. Надважливим кроком у напрямку організації таких спільних зусиль є нещодавно ухвалений та підписаний Президентом України Закон України "Про систему громадського здоров'я" (відомий як законопроект N4142).

Сучасна модель громадського здоров'я

Громадське здоров'я є наукою і практикою, які дають можливість спільними зусиллями запобігати захворюванням, травматизму, інвалідності та смерті, сприяють збереженню здорового середовища для життя не лише зараз, але й в довгостроковій перспективі. Як наслідок, люди менше хворіють, рідше потребують суттєвої медичної допомоги і довше живуть.

Прикладом є досвід Європейських країн, які протягом кількох десятиліть розбудовують систему громадського здоров'я, зосереджену на зміцненні здоров'я, профілактиці захворювань і міжсекторальній взаємодії, що виходить за межі системи охорони здоров'я. Тривалість життя в цих країнах наразі на 5 років вища, ніж в Україні. Зокрема, дослідження ВООЗ свідчать, що профілактичні заходи сприяють зниженню смертності від серцево-судинних захворювань на 50-75% у країнах з високим рівнем доходів і на 78% у світі.

Для України поняття "громадське здоров'я" не нове. Україна також декларує пріоритет

на розбудову системи громадського здоров'я як в законодавчому, так і в суспільному просторі. Попередження хвороб і контроль над ними передбачено Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і державами-членами.

Хоча Україна зробила значні кроки для переходу від політики боротьби з хворобами та "комерціалізованого" санітарного нагляду до розбудови профілактичної системи, однак ці заходи були недостатньо ефективними. Мала місце неузгодженість нормативних документів, були недостатньо врегульовані повноваження у сфері громадського здоров'я, невідповідність передовим міжнародним практикам.

Попри наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють різні складові системи громадського здоров'я, в Україні до цього часу була відсутня єдина нормативна платформа з врегулюванням механізмів створення такої системи та чітко визначеними функціями всіх сторін, долучених до її розбудови. Такою платформою покликаний стати ухвалений Закон України «Про систему громадського здоров'я» (N2573-IX від 06.09.2022 року).

Цей закон став базовим документом, який допоможе збудувати сучасну цілісну систему громадського здоров'я, інтегровану в європейську мережу.

Ключові принципи нового закону:

– *Принцип «єдиного здоров'я».* Ухвалений Закон вперше офіційно запроваджує принцип «єдиного здоров'я», який розглядає здоров'я за межами поняття «охорони здоров'я» чи «медичної допомоги». Він спонукає постійну співпрацю і взаємодію у галузі медицини, ветеринарії, безпеки харчових продуктів та питної води, захисту довкілля. Підкреслює, що кожен українець, кожна сторона несуть

---

* Збережено стиль і граматику оригіналу

свій внесок у збереження здоров'я та безпеку навколишнього середовища.

– *Системність*. Закон визначає функції та чіткий розподіл відповідальності між різними центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, власниками бізнесу та суспільством.

– *Євроінтеграційний вектор розвитку*. Реалізація цього закону більше інтегрує Україну в європейський простір. Сприяє гармонізації українського законодавства у сфері громадського здоров'я із законодавством ЄС.

– *Біологічна безпека*. Закон сприяє збереженню функції забезпечення біологічної безпеки та біологічного захисту держави в частині, що стосується здоров'я людей, реагування на хімічні та токсикологічні загрози шляхом створення національної мережі установ з контролю та профілактики тощо.

Найголовніше, що у фокусі закону «Про систему громадського здоров'я» є запобігання хвороб, зміцнення здоров'я та збільшення тривалості життя громадян.

Закон "Про систему громадського здоров'я" – це черговий крок, який визначає основні засади для розбудови системи громадського здоров'я в Україні. Надалі буде ухвалено низку підзаконних актів та інструкцій, відбуватиметься імплементація закону. Закон вводиться в дію через 12 місяців. За цей рік МОЗ має розробити й затвердити відповідні підзаконні нормативно-правові акти, які також будуть відповідно поступово вводитися в дію.

Суспільству в цілому, владі всіх рівнів необхідно спільно долати виклики, які впливають на сферу громадського здоров'я та здоров'я кожного українця. Війна росії з Україною завершиться нашою перемогою. І вже сьогодні ми разом маємо дбати про те, зберегти здоров'я української нації для нинішнього і прийдешніх поколінь.

Виклики в сфері громадського здоров'я

Серйозною проблемою громадського здоров'я, не лише в Україні, але й в усьому світі, є неінфекційні захворювання (НІЗ). В Україні НІЗ є причиною понад 80% усіх смертей з високим рівнем передчасної смерті та інвалідності. Передусім, це серцево-судинні

захворювання, діабет, онкологічні хвороби, хронічні обструктивні захворювання легень.

Поширені фактори ризику розвитку НІЗ добре відомі. Це тютюнопаління, надмірне споживання алкоголю, нездорове харчування з надмірним споживанням солі та цукру, надмірна вага, несвоєчасна діагностика та відсутність контролю за гіпертонічною хворобою, низька фізична активність. Неінфекційні хвороби скорочують життя українців, змушують їх доживати свій вік у фізичних та психологічних стражданнях. Також НІЗ стають соціальним та економічним тягарем для держави.

Зниження рівнів охоплення профілактичними щепленнями на тлі військової агресії в Україні також стало викликом для системи громадського здоров'я. Якщо вакцинокеровані інфекції вийдуть з-під контролю, це може призвести до спалахів та епідемій, перевантаження вже й без того навантаженої системи охорони здоров'я, до каліцтва і смертей дітей та дорослих.

Через свої рішення та діяльність місцева влада та комунальні установи також мають створювати сприятливі умови для збереження здоров'я та зменшення чинників, які негативно на нього впливають. Наприклад, через створення міської інфраструктури, яка мотивує людей займатися спортом та ходити пішки, через організацію безпечного транспортного руху, через створення умов для підвищення кваліфікації медиків.

Разом з тим, кожен з нас, суспільство та влада можуть та повинні впливати на ці чинники. Нам усім варто докласти зусиль, щоб знизити надмірне споживання солі та цукру, алкоголю та куріння, збільшити фізичну активність, підняти рівень вакцинації, вчасно виявити та почати лікувати гіпертонічну хворобу тощо.

Все буде громадське здоров'я!
(<https://blogs.pravda.com.ua/authors/badikov/634968870a933/>). – 2022. – 14.10).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Ярослав Железняк, Голова депутатської фракції Політичної Партії «ГОЛОС» у Верховній Раді дев'ятого скликання

Битва за єдиний телемарафон: як минуло перше читання Держбюджету-2023

Верховна Рада на засіданні 7 жовтня ухвалила в першому читанні Держбюджет на 2023 рік. Нагадаю, що цей етап – це розгляд бюджету після подання поправок від депутатів на основі рішення бюджетного комітету щодо їх врахування чи відхилення.

Звичайно, закладені у бюджет макропрогнози не змінилися, як і прогнози по джерелах надходжень. Нагадаю, що топ-3 джерел надходжень на наступний рік – це податки (трохи більше 857 млрд грн), акциз (137,3 млрд грн) та рента (120,6 млрд грн).

Пропорції розподілу видатків теж не змінилися. Топ-5 сфер, на які виділяється найбільше коштів, – це безпека та оборона, пенсійне забезпечення та соцзахист, підтримка ветеранів війни, освіта, медицина. Плюс будуть виділені кошти для територій, що зазнали впливу збройної агресії Росії, а також для ліквідації наслідків збройної агресії Росії.

Традиційно зміни до бюджету в пропозиціях депутатів стосувалися видаткової частини. Фінальна кількість правок до бюджету-2023, яку розглядав бюджетний комітет, становила 1270 штук.

Що відрізняє цей рік, то, мабуть, вперше депутати більше просять не збільшити, а скоротити видатки на якісь більш другорядні статті.

Війна внесла свої корективи в усталені практики підготовки бюджету. У підготовленому Кабміном варіанті бюджету на 2023 рік, на відміну від попередніх років, не було рядків зі стандартними «плюшками для депутатів» – соцекономому на округи, Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) та інфраструктурної субвенції (яка по факту була додатковим соцекономом).

Втім, деякі адепти «традицій» серед депутатів все ж залишилися. Тому у таблиці правок з'явилося повернення соц-економому. При чому, лише одна правка пропонувала повернути його для всіх, всі інші стосувалися повернення грошей на окремі власні округи авторів. Також одразу кілька правок пропонували повернути ДФРР.

В результаті у затвердженому бюджетним комітетом Проекті Бюджету на 2023 рік до першого читання з 1270 правок врахували лише чотири «балансових» (ті, що прямо прописані у висновку Комітету). Серед врахованих комітетом правок:

повернути статтю Державного фонду регіонального розвитку – + 2 млрд грн.

заходи у сфері захисту інформаційного простору – +1,3 млрд (в початковій версії Кабміну закладено 40 млн грн) ;

соцзахист дітей та сім'ї – +446 млн

виробництво телепрограм (читай – телемарафон «Єдині новини» – +100 млн).

При чому, «заходи у сфері захисту інформаційного простору» та «виробництво телепрограм», які у сумі складають додаткові 1,4 млрд грн, це по факту фінансування телеканалів «Фрідом» та «Дом», якими опікується Офіс президента, та контент Марафону «Єдині новини». Тобто з депутатськими правками загальна сума на державне телебачення виходила б більше 2 млрд грн (і це навіть без видатків на Суспільне).

Втім, під час двогодинного розгляду ці правки, які збільшували видатки на державне телебачення, таки вдалося збити. Технічно реалізували так: Дмитро Разумков поставив їх на підтвердження, вони набрали лише 187 та 197 голосів, тому вважаються відхиленими у Бюджетних висновках.

Крім того, в залі вдалося також збити правку №230 (щодо реабілітації осіб з інвалідністю) та №277 (додаткові права КМУ). Тож загалом з прийнятих комітетом чотирьох «балансових» правок лишилося тільки дві, а бюджет залишився більш-менш адекватним. Тільки з поверненням Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) та трохи збільшеним соцзахистом дітей.

Тепер документ повертається в Кабінет Міністрів для доопрацювання до другого читання. Очікуємо на його розгляд вже у жовтні і сподіваємося, там не з'явиться неприємних сюрпризів (https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/531862_bitva_iediniy_telemarafon_yak.html). – 2022. – 07.10).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Ярослав Железняк, голова депутатської фракції Політичної Партії «ГОЛОС» у Верховній Раді дев'ятого скликання

Чому гальмує націоналізація російських активів і що з цим робити

З останнього засідання РНБО щодо націоналізації російських активів минуло вже 10 днів. 30 вересня РНБО ухвалила список підсанкційних осіб, анонсувала великий пакет активів під націоналізацію та новий законопроект щодо санкцій. Далі загальних розмов конкретних дій так і не зроблено.

Перше. Офіційного переліку підсанкційних осіб досі немає. Офіційно кажуть, що над ним ще працюють. Але дехто «не під запис» додає, що затримки пов'язані ще з тим, що деякі учасники списку намагаються з нього «вистрибнути». Звичайно, не хотілося б в це вірити, але в будь-якому випадку можна буде легко спростувати чи підтвердити таку інформацію, коли нарешті опублікують офіційний перелік. Ну і якщо все ж таки підтвердиться, то визначити, хто ж зі списку таки «вистрибнув».

Друге. Пакет підсанкційних об'єктів, який, згідно із законом, має підготувати Уряд. Анонси різних спікерів щодо кількості таких об'єктів варіюється від 900 до 3600 від різних спікерів. Знов ж таки, дуже важливо потім прослідкувати, чи всі об'єкти підсанкційних осіб увійшли у перелік націоналізації, і чи не змогли вони в останню мить їх вивести з-під удару (наприклад, як зробили деякі контрабандисти перед санкціями).

Третє. Новий закон. Тут незрозуміло, що мали на увазі, і навіщо взагалі ще один, коли у цій сфері вже є мінімум три закони. Тому цей закон на двох минулих засіданнях Ради так і не з'явився. Ще раз підкреслю: закон для повної процедури вже декілька місяців, як прийнятий, і вступив у дію.

Разом з тим, у напрямку націоналізації активів йдуть інші важливі паралельні процеси.

По-перше, російській бізнес та пов'язані особи намагаються активно приховати свої

активи. Не завжди це вдається, але спроби роблять. Відсутність санкцій їм в цьому допомагає.

По-друге, особливо сміливі взагалі звернулися до українських «чесних» судів, щоб вивести себе з-під арешту, спробувати повернути ліцензії та оскаржити заборони.

По-третє, окремі правоохоронці побачили, що це нова «тема» і побігли по всіх зацікавлених сторонах цього процесу. Причому вони допомагають тим, хто хоче вийти з-під арешту, і водночас тиснуть на зовсім інших осіб. Класика)

Крім того, досі незрозуміло, що має відбуватися з націоналізованим майном. Куди воно передається і, головне, як потім ним управляти/розпоряджатися прозоро та без корупції. В теорії цим має займатися АРМА, ФДМУ чи Національний фонд інвестицій. По останньому, до речі, незрозуміло, чи створений він взагалі. Взагалі немає розуміння, яка у нас концепція, що далі робити з націоналізованим майном: створювати якийсь державний холдинг чи швидко продавати у роздріб.

Питання є і до процедури продажу: як продавати (тут правильна відповідь – на електронних аукціонах), і куди йдуть гроші. Поки по другому аспекту Рада розглядає законопроект №8027 (прийнятий за основу у першому читанні) з дуже дивними формулюваннями на кшталт розподілення грошей на «все хороше» і за погодженням з депутатами (привіт, соцеконом).

Загалом для розуміння проблеми наведу один факт. Під час звіту перед нашим податковим комітетом очільник БЕБ хвалився кількістю заарештованих російських активів. За тиждень з цього звіту з-під арешту вивели майна вже на 500 млн дол. Це тільки ті кейси, про які потрапили у висвітлення ЗМІ.

Ну і тепер, коли всі проблемні аспекти окреслені, можна перейти до конструктивних пропозицій, що треба робити.

Взагалі механізм виглядає зрозумілим: санкції – перелік об'єктів – суди – націоналізація – прозоре управління та приватизація. Отримані гроші – на армію.

Щоб процес працював ефективніше, зроблено такі кроки:

запустили підготовку звернення до правоохоронців з переліком російських осіб та майна, які ну точно неможливо випустити. До речі, дякую НАЗК за чудову роботу, що склали детальний список осіб, причетних до агресії. Дуже корисно для таких цілей.

готуємо запит по тій маленькій кількості об'єктів, які вже націоналізували, щоб зрозуміти, що з їх майном, та як відбувається управління.

готую правки у прийнятій в першому читанні законопроект №8027, щоб гроші від націоналізації можна було використовувати лише на воєнні потреби і, можливо, житло для переселенців.

До того ж знаю, що колеги з економічного комітету готують зміни, щоб майно продавалося прозоро і відкрито на конкурентних засадах.

Ну і чекаємо, коли ж нарешті від слів перейдемо до дій і будуть офіційно опубліковані прізвища та об'єкти, які підпадають під націоналізацію російських активів (https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/532255_chomu_galmuie_natsionalizatsiya.html). – 2022. – 11.10).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олександр Саліженко, парламентський аналітик Руху ЧЕСНО

Війна і відкриті дані: де межа між небезпекою та підзвітністю?

Війна, як і ковід, для політиків, чиновників, судів стала нагодою закрити дані та блокувати громадський контроль за своєю роботою. Лише у деяких випадках обмеження відкритості може бути виправданим під час війни. Але загалом органи влади не хочуть виходити з уже звичної зони комфорту. Що після пандемії, що після війни українцям знову доведеться посилено боротися за відкритість того, що вже кілька років тому стало здобутком суспільства.

Сім років тому – 21 жовтня – Кабмін ухвалив першу редакцію постанови, яка стала основою розвитку відкритих даних в Україні. Це, здавалося б, незначне рішення суттєво

позначилось на розвитку країни, боротьбі з корупцією та позиції України в міжнародних рейтингах розвитку суспільства. Завдяки цьому Руху ЧЕСНО вдалося створити унікальну базу даних про політиків «ПолітХаб», яка має майже 130 000 профілів, а також інструмент «Золото партій», який дає можливість дізнатися про кожен внесок на користь партій, кожен платіж із партійних рахунків та всі задекларовані партіями активи.

Крім того, завдяки громадському контролю та відкритості роботи державних органів ЦВК у 2019 році вперше за всю історію виборів в Україні на вимогу ЧЕСНО оприлюднила на своєму сайті фото всіх кандидатів у народні депутати, які балотуються в мажоритарних округах. Це дозволило не лише побачити світліни лідерів перегонів, а й краще ідентифікувати технічних кандидатів і так званих клонів, котрі можуть спотворити результати волевиявлення громадян. Також суспільство нарешті дізналося, як насправді виглядав кандидат Дарт Вейдер.

Через повномасштабне вторгнення Росії в Україну низка державних інституцій із міркувань безпеки зняли частину публічної інформації, зокрема і у форматі відкритих даних про свою роботу, закрили держреєстри та призупинили інформування про свою роботу. У березні Кабмін видав постанову, яка дозволила обмежувати публікацію даних, а наступного місяця Мін'юст видав наказ про припинення публікації інформації у форматі відкритих даних.

Така політика суттєво погіршила прозорість роботи державних органів, а громадяни втратили оперативний доступ до відкритих даних, які становлять значний суспільний інтерес.

Серед іншого було закрито і Портал відкритих даних, який був джерелом для низки електронних сервісів та інструментів, що допомагали з моніторингом роботи Верховної Ради та інших органів (наприклад, після закриття дані щодо голосувань народних депутатів ВРУ з'явилися лише починаючи з 21 квітня).

Крім того, було знято з публікації відомості про вибори та кандидатів на сайті ЦВК, а

також реєстр виборців, електронні декларації на сайті НАЗК та фінансові звіти політичних партій (навіть ті, що були опубліковані раніше), відомості про роботу народних депутатів (про депутатські звернення, голосування, помічників, виступи, законотворчу діяльність та ін.) на їхніх персональних сторінках на сайті ВРУ та про діяльність парламентських комітетів, відомості про рішення міських та обласних рад тощо.

У серпні Рух ЧЕСНО публікував аналіз відкритості місцевих рад, в якому зокрема видно, які ради зловживають темою воєнного стану та не відповідають навіть на інформаційні запити. Так, у Тернопільській облраді Руху ЧЕСНО пояснили, що за розпорядженням голови рада надасть відповіді, як це передбачає закон, через п'ять днів... але після того, як завершиться війна. Для порівняння, попри зруйновану будівлю, сайт Миколаївської облради майже максимально наповнений інформацією щодо сесійної роботи та засідань комісій, а апарат вчасно надав відповідь на запит.

Слід наголосити, що ці обмеження були виправдані у перші місяці після повномасштабного вторгнення. Вони стосувались безпосередньо безпекової тематики чи, скажімо, опосередковано торкалися чутливої інформації, їх публікація була ускладнена чи неможлива через бойові дії або пояснювалась близькістю до фронту та ін. Водночас ми бачимо, що тепер частина цих факторів не актуальна, проте інформація досі відсутня, навіть у тилкових містах.

Загалом варто наголосити, що відкриті дані є ефективною складовою протистояння агресору, важливим чинником, який не послаблює, а, навпаки, посилює та зміцнює роботу наших органів як організаційно-управлінських структур. Саме завдяки відкритим даним ми можемо якісно аналізувати ситуацію, вносити оперативні зміни в ухвалення рішень, уникнути неефективних чинників та прогнозувати результат – і, що найголовніше, збільшити прозорість і підзвітність державних органів навіть в умовах воєнного стану.

Так, наприклад, в секретаріаті Уповноваженого ВРУ з інформаційних прав

наголошують, що потреба людини у відкритих даних суттєво зросла після повномасштабного вторгнення, але ситуація з відкритими даними наразі кричуща, адже органи державної влади продовжують безпідставно прикриватись умовами воєнного стану та не інформувати про свою діяльність. Зокрема, за інформацією секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини, від початку повномасштабного вторгнення в рази збільшилася кількість повідомлень (з 24 лютого отримано понад 2000 звернень) про порушення законодавства щодо доступу до публічної інформації.

Рух ЧЕСНО також фіксував аналогічні порушення або ж просто ігнорування з боку державних органів. Так, наприклад, Апарат ВРУ не відповів у визначений законом термін на низку наших інформаційних запитів щодо роботи парламентарів від початку повномасштабного вторгнення.

У деяких державних органах позиція щодо відкриття даних більш категорична, адже, на їхній погляд, реєстри містять сенситивну приватну інформацію – місце роботи, склад родини, дата і місце народження. З іншого боку, державні органи – це не приватні клуби та зібрання за інтересами, вони є підзвітними перед громадянами і мають інформувати їх про свою діяльність – засідання та ухвалені рішення. Тож якщо з міркувань безпеки вони не анонсують місце і дату засідання, то постфактум зобов'язані повідомити громадянам про ухвалені рішення, а також про те, хто як голосував.

Рух ЧЕСНО проводить аналіз діяльності комітетів ВРУ в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Якщо закриття інформації про діяльність Комітету ВРУ з питань нацбезпеки та оборони за цей час виправдане специфікою роботи, то до відсутності інформування з боку інших комітетів виникають питання.

Так, наприклад, за даними сайту Комітету з питань свободи слова, за цей час він жодного разу не збирався на засідання. Але, як пояснили Руху ЧЕСНО в секретаріаті цього комітету, з 24 лютого засідання проводилися, а комітет не надавав публічно жодної інформації з

міркувань безпеки (в чому саме безпекові ризики – незрозуміло). Крім того, Комітет свободи слова, на відміну від інших комітетів ВРУ, не має навіть власного каналу на YouTube. Відповідно, ні журналісти, ні інші громадяни не мають можливості переглянути відео його засідань, дізнатися, що розглядали в порядку денному та як голосували окремі нардепи.

Водночас слід підкреслити, що наразі засідання комітетів ВРУ, як правило, відбуваються у відеоформаті. Нардепи не збираються в будівлях комітетів ВРУ або в будь-якому іншому місці, а працюють дистанційно. Тож можемо припустити, що у такому форматі питання безпеки не є критичним. Однак із підзвітністю роботи виникають проблеми.

Діяльність комітетів у Верховній Раді є важливою складовою законопроектної роботи та забезпечення контролю. Саме під час засідань комітетів фактично відбувається основне обговорення тих законопроектів, які згодом рекомендують винести на розгляд у сесійну залу. Отже, безперешкодний доступ громадян до інформації про роботу комітетів є невід'ємною частиною забезпечення принципів відкритості і гласності роботи ВРУ.

Рух ЧЕСНО у 2020 році провів аналіз прозорості комітетів ВРУ та сформував відповідний рейтинг. За період роботи Верховної Ради 9-го скликання ми помітили, що комітети не завжди публікують повну інформацію та не висвітлюють належним чином свою діяльність. Ця тенденція особливо посилилась у період дії жорсткого карантину, запровадженого через коронавірусну пандемію, а також після повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

За результатами попереднього аналізу прозорості комітетів ВРУ у 2022 році аналітики Руху ЧЕСНО зафіксували значні проблеми в інформаційному забезпеченні роботи комітетів. Проблеми наявні у питаннях вчасного оприлюднення порядків денних, розкладу, затверджених актів, протоколів, стенограм, відеотрансляцій, записів засідань тощо. Такий стан справ значно підвищує корупційні ризики та зловживання в умовах воєнного стану і присутності в політичній системі депутатів від проросійських заборонених партій.

Експерти наполягають, що має бути знайдено баланс між питаннями національної безпеки та оборони та питанням відкритості й підзвітності, про що серед іншого говорили і на міжнародній конференції в Лугано. Адже закритість і невідзвітність збільшують корупційні ризики, які, в свою чергу, унеможливають ефективно та швидко відновлення держави після нашої перемоги (https://lb.ua/blog/oleksandr_salizhenko/533930_viyna_i_vidkriti_dani_de_mezha_mizh.html). – 2022. – 27.10).

***

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Олександр Кухарев доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, викладач Національної школи суддів України

Проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану

Окреслюються проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану. Розглядаються спірні аспекти правового регулювання відповідних правовідносин.

Запровадження в Україні воєнного стану, без сумніву, вплинуло на всі сфери суспільних відносин, включаючи спадкування. У цей період нагальними стають питання, які раніше мали лише теоретичне значення. Причому війна та тимчасова окупація окремих територій України ворогом суттєво впливають на здійснення особами своїх прав у сфері спадкування. Через це держава має ефективно та своєчасно реагувати на такі виклики з метою забезпечення стабільності майнового обороту, а також захисту прав суб'єктів.

З початку воєнної агресії була прийнята низка нормативно-правових актів, в яких визначаються особливості здійснення спадкових прав. Йдеться, зокрема, про постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28.02.2022 р. № 164, наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів у сфері

нотаріату» від 11.03.2022 р. № 1118/5. Аналіз цих актів дозволяє сформулювати ключові аспекти здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану.

1. Змінено строки для прийняття спадщини та відмови від її прийняття. У п. 3 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28.02.2022 р. № 164 встановлено, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці. Свідectво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини.

Причому в первісній редакції вказаної постанови Кабінету Міністрів України взагалі не містилося застереження стосовно строків прийняття спадщини або відмови від її прийняття. У подальшому, а саме 06.03.2022 р., до постанови були внесені зміни, згідно з якими на час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини зупиняється. І лише 24.06.2022 р. пункт 3 постанови був викладений у чинній редакції.

Окремо слід звернути увагу на дію у часі положення п. 3 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» в редакції 06.03.2022 р. Зважаючи на дату набрання ним чинності, воно застосовується лише до спадщини, яка відкрилася з 06.03.2022 р. Тобто у період з початку військової агресії і до набрання чинності аналізованої норми застосовуються строки для прийняття спадщини та відмови від її прийняття, передбачені у ЦК України. А це зумовлює ситуацію правової невизначеності відносин спадкування.

Такий же стан правової невизначеності та нестабільності породжує остання редакція п. 3 постанови, яка набрала чинності 29.06.2022 р. і встановила, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці. Тобто чотиримісячний строк слід обчислювати з 29.06.2022 р., а це суперечить змісту окресленої норми. Крім того, нез'ясованим повною мірою

залишається питання обчислення строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття, якщо спадщина відкрилася з 06.03.2022 р. по 28.06.2022 р., зважаючи на положення ст. 58 Конституції України, згідно з яким закони та інші нормативні акти не мають зворотної сили у часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Стосовно спадщини, яка відкрилася з 29.06.2022 р., можна припустити, що строк для її прийняття (відмови від прийняття) продовжений на чотири місяці та складає десять місяців з дня смерті особи. Утім аналізована норма викладена суперечливо та чітко не закріплює порядку обчислення строків.

Встановлення постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» інших строків для прийняття спадщини та відмови від її прийняття суттєво змінює відповідну процедуру, передбачену у книзі 6 ЦК України. При цьому у ч. 4 ст. 4 ЦК України міститься спеціальне застереження, відповідно до якого якщо постанова Кабінету Міністрів України суперечить положенням цього Кодексу або іншому закону, застосовуються відповідні положення цього Кодексу або іншого закону. Звертає на увагу й та обставина, що, як впливає навіть з назви, Кабінет Міністрів України поширив свою постанову лише на сферу нотаріату. А це, у свою чергу, ставить під сумнів її застосування судами під час розгляду справ у спорах, що виникають із спадкових правовідносин.

2. Спрощена процедура заведення спадкової справи. Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату» від 11.03.2022 р. № 1118/5 (набрав чинності 19.03.2022 р.) визначено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану спадкова справа заводиться за зверненням заявника будь-яким нотаріусом України, незалежно від місця відкриття спадщини. За відсутності доступу до Спадкового реєстру нотаріус заводить спадкову справу без використання цього реєстру та перевіряє наявність заведеної спадкової справи,

спадкового договору, заповіту протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу. Водночас нотаріусам забороняється видача свідоцтва про право на спадщину у спадковій справі, заведеній без використання Спадкового реєстру, до її реєстрації у Спадковому реєстрі.

В Інформаційному листі Нотаріальної палати України «Щодо провадження по спадкових справах, заведених не за місцем відкриття спадщини в умовах воєнного стану» від 29.08.2022 р. (розміщений на сайті Нотаріальної палати України) роз'яснено, що по спадковій справі, заведеній не за місцем відкриття спадщини, нотаріус, який її завів, позбавлений можливості видати спадкоємцю свідоцтво про право на спадщину. Спадкова справа, заведена в умовах воєнного або надзвичайного стану не за місцем відкриття спадщини, передається нотаріусу за місцем її відкриття згідно з пп. 2.7 п. 2 глави 10 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України та розділу IV Правил нотаріального діловодства. При цьому немає значення, чи настав строк видачі свідоцтва про право на спадщину, встановлений ст. 1298 ЦК України, чи перебіг цього строку ще триває.

3. Розширено перелік осіб, наділених правом посвідчувати заповіти. Зокрема, заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також працівників правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, можуть посвідчуватися командиром (начальником) цих формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою з подальшим надсиланням цих заповітів через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Спадковому реєстрі. Начальник табору (установи, де створено дільницю) для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого.

Така новація видається спірною з огляду на вичерпний перелік посадових, службових осіб (ст. ст. 1251, 1252 ЦК України), наділених правом посвідчувати заповіти. Розширення кола таких осіб можливе виключно шляхом внесення змін до ЦК України. Причому навіть у Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 (у редакції постанови від 06.07.2006 р. № 940) не враховані відповідні зміни щодо посвідчення заповітів командиром (начальником) формувань (органів) або іншою уповноваженою таким командиром (начальником) особою.

Слід звернути увагу на невизначеність положення, яким надається право посвідчувати заповіт «іншій уповноваженій командиром (начальником) особі». Незрозуміло, яким чином здійснюватиметься таке уповноваження, а посвідчення заповітів цими особами, без сумніву, призведе до численних судових спорів.

Примітно, що Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. були внесені зміни до Прикінцевих та перехідних положень ЦК стосовно звільнення позичальника від відповідальності за прострочення (невиконання, часткове виконання) зобов'язання, а також продовження строків позовної давності. Через це видається нелогічним, що зміни до книги 6 ЦК «Спадкове право» фактично оформлюються постановою Кабінету Міністрів України та наказом Міністерства юстиції України. На нашу думку, такий підхід призведе до складнощів у практиці застосування спадкового законодавства.

Потребують додаткового правового регулювання питання, пов'язані з визначенням місця відкриття спадщини в умовах воєнного стану. Так, за загальним правилом місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна –

місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Згідно з ч. 3 ст. 1221 ЦК України в особливих випадках місце відкриття спадщини встановлюється законом. Зокрема, відповідно до ст. 11-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. № 1207-VII у разі, якщо останнім місцем проживання спадкодавця є тимчасово окупована територія, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів.

Дія цього Закону України поширюється на тимчасово окуповані території України – частину території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації (ст. 1).

Тож Закон не розповсюджується на території проведення бойових дій, а також населені пункти, в яких нотаріуси не здійснюють свої повноваження через воєнну агресію. А це унеможливило застосування ст. 11-1 у разі, якщо останнім місцем проживання (місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини) спадкодавця є саме такі території. Наведена проблема може бути вирішена лише на законодавчому рівні шляхом внесення відповідних змін до ст. 1221 ЦК України або до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII (<https://sud.ua/uk/news/blog/251193-problemi-zdiysnennya-spadkovikh-prav-v-umovakh-voennogo-stanu>). – 2022. – 07.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олексій Шевчук, адвокат, військовослужбовець

Заборона виїзду студентів за кордон є неправомірною

Законодавством України формально з квітня 2022 року заборонено перетин кордону студентам будь-яких ВНЗ (як закордонних так і вітчизняних).

Як вказує стаття 65 Конституції України, на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватись конституційні права, свободи людини і громадянина, в тому числі такі як право на свободу пересування та здобуття освіти.

Так, п.2-6 Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджені постановою Кабінету Міністрів України №57 у 1995 році, визначено, що право на перетин державного кордону мають військовозобов'язані, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Водночас, з посиланням на ч.3 ст.23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», зазначено, що норма, яка надає право на перетин кордону особам, які не підлягають призову не стосується здобувачів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, асистентів-стажистів, аспірантів та докторантів, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти.

Не зважаючи на те, що студенти не підлягають призову на військову службу під час мобілізації, останні в силу Правил перетину кордону позбавлені права на виїзд за кордон на навчання в іноземних вишах.

Наслідком неможливості виїзду студента на навчання в більшості випадків є його відрахування з навчального закладу, що фактично позбавляє студента права на освіту з незалежних від нього обставин.

Як вказує Конституційний Суд України у рішенні від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020 обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина є можливим у випадках, визначених Конституцією України. Таке обмеження може встановлюватися виключно законом – актом, ухваленим Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні.

Встановлення обмеження підзаконними актами суперечить статтям 1, 3, 6, 8, 19, 64 Конституції України.

Водночас на сьогодні ми маємо ситуацію, коли право виїзду окремих громадян України обмежено Правилами перетину державного кордону – підзаконним нормативно-правовим актом, що прямо суперечить позиції КСУ.

Окрім цього варто нагадати, що Конституційним Судом у рішенні від 14.12.2000 № 15-рп/2000 чітко роз'яснено, що рішення КСУ мають найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів і обов'язок їх виконання є вимогою Конституції України.

В той же час незважаючи на існуючу заборону з квітня 2022 року фактично студентів прикордонники припинили випускати лише 14.09.2022 року.

З 24 лютого до 14 вересня було можливим перетнути кордон за наявності відповідних документів на навчання та дотримання роз'яснень наданих Державною прикордонною службою.

Окремо варто наголосити, що обґрунтовували представники ДПС власні дії з посиланням на внутрішні роз'яснення та листи Генерального штабу України, які згідно з чинним законодавством України не мають жодної обов'язкової сили, однак без дотримання вимог яких студент фактично не міг перетнути кордон до 14.09.2022.

Дані роз'яснення ДПСУ розміщувались на офіційному сайті служби у вигляді текстових повідомлень, і ніколи не оформлювались документально, що призводило до постійної зміни цих роз'яснень внаслідок зміни юридичної оцінки ДПСУ тої чи іншої категорії осіб.

В той же час 22.09.2022 представник ДПСУ підтвердив існуючу заборону та повідомив, що починаючи з вересня чоловіки-студенти, які навчаються за кордоном більше не можуть виїхати за кордон під час дії воєнного стану, мотивацією такого рішення стала велика присутність підроблених документів про навчання.

Такими діями ДПСУ прирівняло усіх студентів іноземних вишів як таких, що мають

підроблені документи, фактично застосувавши колективну відповідальність.

Очевидним є той факт, що наявність чи відсутність підроблених документів та відповідальність за них має встановлюватись у індивідуальному порядку для кожного студента судом у кримінальному провадженні, як того вимагає законодавство України.

Окремо варто зауважити, що на міжнародному рівні Європейським судом з прав людини чітко визначено, що законодавство має бути зрозумілим та передбачуваним, внаслідок чого особа може розуміти вимоги до своєї поведінки, та з якої підстави її права можуть бути обмежені.

В той же час з огляду на поведінку прикордонників наразі студентам не є зрозумілим на якій підставі їх права обмежуються, та чи не зміняться ці обмеження завтра чи післязавтра внаслідок зміни думки представників ДПСУ щодо тієї чи іншої категорії військовозобов'язаних.

Підсумувавши вищевикладене, стає зрозумілим, що поточні дії Державної прикордонної служби України виходять за межі повноважень встановлених законодавством України та фактично йому суперечать.

Продовження такої політики держави по відношенню до окремих категорій військовозобов'язаних, які на законних підставах мають право виїзду з України призведе до численних судових процесів як в межах України так і в межах Європейського суду з прав людини, внаслідок чого держава буде зобов'язана відшкодувати нанесену шкоду фінансово за рахунок коштів платників податків (https://censor.net/ua/blogs/3372142/zaborona_vizdu_studenty_za_kordon_nepravomrnoyu). – 2022. – 07.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції "Слуга народу"

Детально про зміст прийнятих 6-7 жовтня Верховною Радою усіх 34 законів

1. Постановою 8091 схвалили Заяву Верховної Ради у зв'язку із злочинними рішеннями керівництва російської федерації щодо спроби анексії тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України та звернулись до ООН, ЄС, НАТО, парламентів та урядів усіх держав світу та міжнародних організацій, до всіх людей доброї волі з вимогами засудити фіктивні "референдуми", не визнавати їх сфабриковані результати, визнати рф державою – спонсором тероризму та запровадити санкції, передбачені для держави – спонсора тероризму, включно з повним ембарго на торгівлю енергоносіями з державними та приватними компаніями, афілійованими з російською федерацією, та відключенням від системи SWIFT усіх фінансових установ російської федерації.

2. Постановою 8105 звернулись до міжнародного співтовариства про підтримку права на самовизначення народів рф, закликали до вжиття заходів для припинення переслідування кремлівським режимом лідерів та членів національно-визвольних рухів народів рф, запропонували ООН, ЄвроПарламент, парламентські асамблеї НАТО, ОБСЄ, ГУАМ, національні парламентів держав світу посилити підтримку України задля її перемоги в російсько-українській війні з подальшою деімперіалізацією російської федерації та деколонізацією народів, що приєднані та утримуються в її складі.

3. Законом 0169 ратифікували Угоду про заснування та Статут Європейської організації публічного права, що передбачає, зокрема, створення та поширення знань у галузі публічного права, включаючи національне, порівняльне та європейське публічне право, права людини, екологічне право, пропагування європейських цінностей через публічне право у всьому світі.

4. Постановою 8075 звернулись до ЄвроПарламенту та Ради ЄС щодо поглиблення економічної співпраці та продовження дії тимчасових заходів з лібералізації торгівлі та пільгового режиму експорту українських товарів до завершення переговорів щодо членства України у Європейському Союзі.

5. Постановою 8007 утворили Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради з питань захисту прав інвесторів у складі Янченко Галина (Голова, фракція СН), Білозір Ларису (заступник Голови, група Довіра), Пуртову Анну, Ковальчука Олександра, Фролова Павла, Неклюдова Владлена, Маслова Деніса, Мовчана Олексія, Культенка Артема (усі – фракція СН), Ніколаєнка Андрія (фракція Батьківщина), Макарова Олега (Голос), Синютку Олега (ЄС), Лабазюка Сергія (група За майбутнє), Скорика Миколу (група Платформа за життя і мир, Абрамовича Ігоря (група Відновлення України).

6. Постановою 8078 внесли зміни до складу Тимчасової спеціальної комісії ВР з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану, обравши Головою цієї ТСК Устінову Олександрю (фракція Голос замість Рустема Умерова) та членом – Радіну Анастасію (фракція СН).

7. Постановою 8101 внесли суттєві зміни до складу комітетів ВР, зокрема, обрали до складів комітетів двох нових депутатів-списочників від фракції СН, перевели до складу інших комітетів 27 народних депутатів від майже усіх фракцій та груп (найбільше – 5 депутатів перейшло з інших комітетів до складу Комітету нацбезпеки і оборони), а також відкликати з посади членів відповідних комітетів Ігоря Васильковського (СН), Вадима Рабіновича та Рената Кузьміна (ex-ОПЗЖ).

8. Євроінтеграційним законопроектом 7737, прийнятим за основу, запропонували встановити чинність з початку наступного 2023 року нового Митного тарифу України, яким товарна номенклатура України приводиться у відповідність до вимог до сучасної сьомої редакції Гармонізованої системи опису та кодування товарів версії 2022 року (без змін ставок ввізного мита на товари).

9. Постановою 8104 звільнили Кирила Шевченка з посади Голови Національного банку України.

10. Усунули неузгодженості у законі 7669 повернувши фінансування (за рахунок акцизів на паливо) утримання мережі автомобільних доріг в належному технічному стані та

проведення аварійно-відновних робіт на зруйнованих ділянках доріг, та встановивши, що до 50% коштів державного дорожнього фонду спрямовуються на забезпечення потреб сектору оборони, будівництво та реконструкцію міжнародних автомобільних пунктів пропуску з країнами ЄС.

11.Законопроектом 8027, прийнятим за основу, запропонували створити Фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спецфонду держбюджету, що наповнюватиметься коштами від примусового вилучення об'єктів рф та її резидентів, та витрачатиметься на будівництво, реконструкцію, об'єктів водо- та теплопостачання, забезпечення житлом ВПО та закупівлю шкільних автобусів, спецтранспорту для медзакладів.

12.Законом 8069 оптимізували процедури виведення банку з ринку шляхом встановлення особливостей виведення з ринку системно важливого банку у разі втрати таким банком ліквідності протягом дії воєнного стану, надавши Державі в особі Мінфіну право за пропозицією Нацбанку брати участь у цьому процесі, а Фонду гарантування вкладів фізичних осіб вживати необхідних заходів шляхом продажу такого банку державі з визначеними у законі особливостями.

13.Законопроектом 8045, прийнятим за основу, запропонували встановити, що у разі відчуження у процесі приватизації державного або комунального майна, яке перебуває у податковій заставі, у складі єдиного майнового комплексу державного або комунального підприємства згода контролюючого органу на відчуження такого майна не вимагається якщо договором купівлі-продажу об'єкта приватизації передбачено зобов'язання покупця погасити у повному обсязі суми податкового боргу.

14.Євроінтеграційним законопроектом 6097, прийнятим за основу, запропонували імплементувати в українське положення європейського законодавства щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг для цілей електронних транзакцій на внутрішньому ринку.

15.Євроінтеграційним законопроектом 5643, прийнятим за основу, запропонували

посилити адміністративну та кримінальну відповідальності за порушення авторського права або суміжних прав та виключити адміністративну та кримінальну відповідальність за відсутність маркування контрольними марками примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних.

16.Законом 6222 скасували відповідальність за внесення вантажовідправником недостовірних відомостей про габарити вантажу до ТТН за відсутності оформленого дозволу на проїзд автомобільними дорогами «нестандартних» транспортних засобів, встановивши диференційовані санкції в залежності від перевищення встановлених законодавством вагових норм.

17.Законопроектом 7508, прийнятим за основу, запропонували спростити процедури підготовки та реалізації проєктів державно-приватного партнерства (ДПП) на державному та місцевому рівнях для відбудови зруйнованих війною об'єктів інфраструктури, передбачивши впровадження електронної системи закупівель для проєктів ДПП за стандартами ЄС, повноцінне впровадження проєктів ДПП з бюджетним фінансуванням "інфраструктури в розстрочку" тощо.

18.Законопроектом 7712, прийнятим за основу, запропонували розповсюдити дію законодавчих положень щодо обрахунку та зменшення чистого прибутку на суму цільових коштів на виконання інвестиційних проєктів, товариств енергетичної галузі, що входять до складу холдингів, на господарські товариства енергетичної галузі, єдиним акціонером яких є держава і які не входять до складу холдингів.

19.Євроінтеграційним законопроектом 6134, прийнятим за основу, запропонували нову редакцію закону про захист прав споживачів згідно принципів ЄС, поширивши його дію на економічні права споживача у разі порушення умов договору купівлі-продажу, доставки харчової продукції в інтернет-магазинах, при позначенні ціни продажу харчової продукції, унеможлививши дублювання контрольних функцій органів державного нагляду (контролю), визначивши права та обов'язки

споживачів в електронній торгівлі, надавши Держпродспоживслужбі право звертатися до провайдера інтернет-послуг щодо обмеження доступу до веб-сайтів суб'єктів господарювання, які використовують нечесну підприємницьку практику та порушують законодавство про захист прав споживачів та скасувавши обов'язок створювати обмінний фонд товарів.

20.Євроінтеграційним законопроектом 7628, прийнятим за основу, запропонували нову редакцію закону про колективні договори і угоди, уточнивши сферу дії колективних угод і договорів, переглянувши їх зміст, визначивши особливості суб'єктного складу сторін колективних переговорів на галузевому і територіальному рівні, передбачивши залучення громадських об'єднань до участі в консультаціях, оновивши умови утворення спільного представницького органу сторони на будь-якому рівні діалогу.

21.Законом 7673 зобов'язали Нацгвардію проводити роботи з розмінування вибухонебезпечних предметів на територіях розміщення і постійної діяльності органів військового управління, з'єднань, частин, вищих військових навчальних закладів (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Нацгвардії, а також під час воєнного стану в місцях виконання завдань за призначенням, в особливий період та у разі необхідності у мирний час.

22.Законом 6230 вдосконалили порядок прийняття на службу цивільного захисту, її проходження особами рядового і начальницького складу та їх пенсійного забезпечення, умови контракту про проходження служби цивільного захисту, визначення прав відповідних осіб на відпустки (порядку надання та відкликання із відпусток) тощо.

23.Законом 5270 встановили особливості оподаткування підприємців-Е-резидентів, дозволивши іноземцям та особам без громадянства, які хочуть набути статусу Е-резидента – зареєструвати себе через Дію ФОП, дистанційно відкрити рахунок у банку та здійснювати експорт послуг та сплачувати єдиний податок на 3 групі без ПДВ – 5% від

доходів в рамках ліміту і 15% – понад ліміт, будучи громадянином іншої країни (перелік країн визначить Уряд).

24.Законом 3361 надали бізнесу можливість ініціювати аудит пожежної безпеки, в обов'язковому порядку виправляти виявлені недоліки, страхувати відповідальність, повідомляти про це органи ДСНС і звільнятися на період дії договору страхування від планових пожежних перевірок.

25.Законом 6101 ввели у закон про акціонерні товариства новий термін «державне акціонерне товариство» як АО, 100% акцій якого перебувають у держвласності та уповноважили загальні збори такого АО визначати порядок відчуження/передачі в оренду (найм) майна відповідних АО – на конкурентних засадах на майданчиках типу «Прозоро» за погодженням із органом управління (міністерством) та з урахуванням вимог, визначених Урядом.

26.Законом 2515 посилили адміністративну відповідальність за незаконну торгівлю паливом, зокрема, за здійснення такої діяльності без державної реєстрації або без документа дозвільного характеру встановили штраф 17-34 тис грн з конфіскацією пального, транспортних засобів, ємностей та обладнання, за інші порушення правил торгівлі паливом – штраф від 8 500 до 17 000 грн, а за повторне протягом року таке саме правопорушення або отримання доходу у великих розмірах санкції збільшуватимуться у 2-2,5 рази.

27.Законом 7365 розмежували адміністративну відповідальність за незаконне встановлення та використання номерних знаків транспортних засобів із впровадженням можливості тимчасового затримання автомобіля за ці правопорушення, зокрема, за керування водієм транспортного засобу без номерного знака, з номерним знаком, що не належить цьому засобу або не відповідає встановленим зразкам або вимогам, з номерним знаком, закріпленим у не встановленому для цього місці, перевернутим чи неосвітленим, закритим іншими предметами тощо – залишили санкцію у вигляді штрафу 1190 грн, а за керування транспортним засобом із незаконно встановленими номерними знаками ЗСУ,

Нацгвардії, Держприкордонслужби, ДСНС, Нацполіції, дипломатичних представництв, консульств та інших міжнародних організацій, які користуються повним та частковим імунітетом, – збільшити штраф до 2250 грн, а при повторному такому правопорушенні – 5100 грн з позбавленням права керування ТЗ на 3-6 місяців.

28./7 жовтня/Постановою 8108 звернулись до ООН, ЄвроПарламенту, парламентських асамблей НАТО, ОБСЄ, ГУАМ, національних парламентів держав світу щодо підтримки позиції Японії щодо її Північних територій, закликком вживати всіх можливих заходів для договірно-правового оформлення статусу Північних територій Японії, які продовжують перебувати під окупацією російської федерації.

29.Постановою 8094 звернулись до ООН, парламентів та урядів її держав-членів, Європейського Союзу, Ради Європи стосовно створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України.

30.Законом 6482 встановили, що жінки, які придатні до проходження військової служби за станом здоров'я та віком і здобули медичну або фармацевтичну спеціальність, підлягають взяттю на військовий облік військовозобов'язаних, а усі інші жінки – можуть бути взяті на військовий облік військовозобов'язаних за власним бажанням, тобто добровільно.

31.Постановою 8107 призначили Пишного Андрія Григоровича на посаду Голови Національного банку України.

32.Постановою 8000/П схвалили висновки та пропозиції до проекту Закону України про Державний бюджет України на 2023 рік (8000) /що означає прийняття бюджету у першому читанні/, якими серед іншого 1,5 млрд грн, передбачених на забезпечення безпеки дорожнього руху, спрямували на будівництво об'єктів інфраструктури, рухомого та нерухомого майна, житлової нерухомості, в т.ч. пошкоджених внаслідок збройної агресії; збільшили на 2 млрд грн видатки за новою бюджетною програмою "Державний фонд регіонального розвитку"; збільшили на 0,4 млрд грн фінансування соціального захисту дітей та сім'ї.

33. Законопроектом 8035, прийнятим за основу, запропонували актуалізувати деякі положення Бюджетного кодексу для врегулювання питань, пов'язаних із підготовкою проекту бюджету-2023, зокрема, щодо залучення та спрямування грантів від іноземних держав, фінустанов і МФО на бюджетну підтримку, визначення захищеними видатки на заходи з фізичного захисту ядерних установок та матеріалів, спрощення зарахування до місцевих бюджетів 13,44% акцизного податку з пального, переведення з 1 липня 2023 року бюро судмедекспертизи на фінансове забезпечення з держбюджету.

34-36. Постановою 7740-4 внесли зміни до порядку денного восьмої сесії та відхилили низку так званих «блокуючих» постанов (3663-П, 3663-П1, 3663-П2, 6067-П), які не дозволяли спікеру підписати вже прийняті закони – нову редакцію закону про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та про реформування державної служби зайнятості (https://censor.net/ua/blogs/3372183/novyiy_glava_natsbanku_byudjet2023_u_pershomu_chytanni_protседura_natsionalizatsiyi_systemnyh_bankiv). – 2022. – 07.10).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції "Слуга народу"

380 мільярдів гривень на сектор безпеки і оборони, Фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спецфонду держбюджету, з якого фінансуватиметься відбудова об'єктів критичної інфраструктури за кошти агресора, скасування призову строковиків під час воєнного стану, визнання Чечні окупованою рф, засудження Ірану – детально про усі 30 прийнятих законів у Верховній Раді 18-19 жовтня

1.Постановою 8110 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальника Бердянської міської військової адміністрації Запорізької області здійснювати повноваження Бердянської міської ради, її

виконавчого комітету та Бердянського міського голови на відповідній території.

2.Постановою 8124 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальника Лисичанської міської військової адміністрації Северодонецького району Луганської області здійснювати повноваження Лисичанської міської ради, її виконавчого комітету та Лисичанського міського голови на відповідній території.

3.Постановою 8128 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальника Токмацької міської військової адміністрації Пологівського району Запорізької області здійснювати повноваження Токмацької міської ради, її виконавчого комітету та Токмацької міського голови на відповідній території.

4.Постановою 8132 визнали Чеченську Республіку Ічкерія тимчасово окупованою російською федерацією і засудили вчинення геноциду чеченського народу.

5.Законом 0148 вийшли із Конвенції про транснаціональні корпорації, яка передбачала розвиток виробничої кооперації між підприємствами держав – учасниць СНД.

6.Законом 0158 приєднали Україну до Конвенції про екстрадицію, яка встановлює механізм співробітництва органів Договірних держав при вирішенні питань про видачу осіб, які є обвинуваченими або засудженими, із заявою і застереженнями про те, що Україна не видаватиме іншій державі громадян України, що Україна може відмовити у видачі особи у випадку, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що екстрадиція суперечить інтересам національної безпеки України, а також, що в Україні запити про екстрадицію складає та отримує Офіс Генпрокурора – під час досудового розслідування та Мініюст -під час судового провадження або виконання вироку.

7.Законом 8126 збільшили на 387 млрд грн за рахунок внутрішніх запозичень показники фінансування і видатків держбюджету-2022, його дефіцит та обсяг держборгу на кінець цього року, спрямувавши ці кошти Міноборони – 365 млрд, СБУ – 3,7 млрд, ГУР МО – 3,1 млрд, Нацгвардії – 4,7 млрд, Нацполіції –

3,2 млрд, ДСНС – 2,8 млрд, ДПСУ – 1,9 млрд, Адміністрації Держспецзв'язку – 1,3 млрд, УДО – 600 млн, СЗР – 45 млн.

8.Законопроектом 6241, прийнятим за основу, запропонували нову редакцію закону про Національну програму інформатизації, яким оновити термінологію, понятійний апарат та визначення сфери інформатизації, окреслити та розширюються права та обов'язки учасників процесу інформатизації, розширити спрямування програми на вирішення завдань з застосування інформаційних та цифрових технологій в державному управлінні та суспільно-економічних відносинах, подолання цифрової нерівності, безпеки інформ.діяльності та кіберзахисту.

9.Законопроектом 7735, прийнятим за основу, запропонували закріпити положення щодо забезпечення Міністерством юстиції організаційно-управлінських засад діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, унормувати сутність дисциплінарного проступку судового експерта, а також закріпити повноваження міністерств, інших державних органів, що здійснюють організаційно-управлінські функції у сфері судово-експертної діяльності, визначати порядок здійснення контрольних функцій.

10.Законом 8109 визначили, що під час дії воєнного стану призов на строкову військову службу не проводиться, призовні комісії створюються для розгляду питань щодо організації медичного огляду осіб, які перебувають на військовому обліку призовників та досягли 27-річного віку, взяття їх на військовий облік військовозобов'язаних або виключення з військового обліку.

11.Законом 7444 заборонили відпуск з аптечних закладів рецептурних лікарських засобів без рецепта, за недійсним рецептом або з порушенням встановленого МОЗ порядку відпуску лікарських засобів, заборонили медичним працівникам призначати лікарські засоби, що мають відпускатися з аптечних закладів за рецептом, без оформлення відповідного рецепта, дозволивши їм виписувати електронні рецепти на наркотичні (психотропні) лікарські засоби.

12.Євроінтеграційним законопроектом 8037, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували скасувати ліцензування виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів, а також запровадити ряд нових документів дозвільного характеру, зокрема, дозвіл на використання особливо небезпечної хімічної речовини, яка виводиться з ринку, дозвіл на використання отруйної хімічної речовини, письмова згода (повідомлення) про транскордонне перевезення ртуті та її сполук, висновок щодо можливості здійснення виробництва, імпорту та експорту продукції, що містить ртуть тощо.

13.Законом 7557 встановили вимоги до працівників місцевої пожежної охорони та критерії долучення до членства у добровільній пожежній охороні, визначили статус, права та обов'язки працівників пожежно-рятувальних підрозділів місцевої пожежної охорони та членів добровільної пожежної охорони, передбачили можливість утворення її підрозділів громадськими організаціями та надали додаткові соцгарантії членам добровільної пожежної охорони.

14.Законом 7433 спростили облік робочих місць для осіб з інвалідністю, передбачивши обмін інформацією між Пенсійним фондом та Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю про створення робочих місць для осіб з інвалідністю, про їх зайнятість та працевлаштування та передбачили використання таких даних для обрахунку квоти на працевлаштування людей з інвалідністю, розрахунку адміністративно-господарських санкцій, а також подачу страхувальником через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України відомостей про переведення на іншу постійну посаду або роботу, звільнення, поновлення на роботі, призупинення/відновлення дії трудового договору, складання присяги, стажування, навчання тощо.

15.Законопроектом 8076, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували передбачити можливість подання документів для включення до Реєстру волонтерів здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і

оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ як у письмовій, так і в електронній формі, а також скасувати обов'язковість подання довідки з банку зі збереженням відповідних відомостей про реквізити банківських рахунків, призначених для здійснення благодійної діяльності.

16.Законом 7607 виключили норми щодо необхідності створення уповноваженого органу з питань захисту критичної інфраструктури України, поклавши відповідні повноваженнями щодо формування та реалізації державної політики у цій сфері на Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку).

17.Євроінтеграційним законом 6097 імплементували в українське законодавство положення європейського законодавства щодо електронної ідентифікації та довірчих послуг для цілей електронних транзакцій на внутрішньому ринку.

18.Постановою 8100 утворили Тимчасову слідчу комісію ВР з питань розслідування можливих фактів неефективної діяльності Держлісагентства, Держводагентства та Держекоінспекції, які могли призвести до зменшення надходжень до державного та місцевих бюджетів у складі: Тищенко Микола – Голова, Арсенюк Олег, Божик Валерій, Кузнецов Олексій, Лаба Михайло, Мандзій Сергій, Негулевський Ігор, Яцик Юлія (усі – фракція СН), Люшняк Микола (група Довіра), Мамоян Суто (заступник Голови, група Платформа за життя та мир), Яковенко Євген (група Відновлення України).

19.Законопроектом 7606, прийнятим за основу, запропонували обов'язкові умови для прийняття до громадянства України: комплексний іспит з основ Конституції та історії України, а також надати 2 роки для опанування української мови прийнятим до громадянства за заслуги перед Україною (служба у ЗСУ, держнагороду) особам.

20.Законопроектом 7494, прийнятим за основу, запропонували у період дії воєнного стану можливість відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, у якому не завершено судове провадження, – в обсязі,

необхідному для ухвалення судового рішення, а у разі якщо після скасування запобіжного заходу особа отримає відмову територіального центру комплектування у проходженні військової служби, прокурор подаватиме клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

21-22. Законами 4048 та 4049 гуманізували кримінальне законодавство за стандартами Європейського суду з прав людини, вдосконалили механізм пом'якшення покарання для осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, (вони складатимуть особистий план реінтеграції у суспільство, зможуть звертатися до суду через адміністрацію установи виконання покарань із заявами про надання електронних копій матеріалів кримінального провадження, а після відбування покарання не менше 10 років матимуть право клопотати про заміну довічного строку позбавлення волі на 15 річний термін мінімум, тобто всього – не менше 25 років буде загальний термін ув'язнення), а також удосконалили механізм застосування санкцій до таких засуджених.

23. Постановою 8133 засудили сприяння Іраном збройній агресії РФ проти України, закликали світове співтовариство невідкладно вжити всіх можливих заходів з метою припинення постачань Іраном озброєнь до Росії, а у разі відмови – запровадити дієві санкції проти Ірану, її вищого політичного керівництва та компаній.

24. Євроінтеграційним законопроектом 4560, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували імплементувати Регламент ЄС від 2009 року, що запроваджує загальні правила стосовно умов допуску до роботи операторів автомобільних перевезень, зокрема, визначити особливості ліцензування вимоги до ділової репутації, професійної компетентності, належного фінансового стану перевізників, створення Єдиного комплексу інформаційних систем у сфері безпеки на наземному транспорті.

25. Законопроект 8067, прийнятим за основу, запропонували процедуру корпоратизації НАЕК Енергоатом, а саме особливості утворення акціонерного товариства

(АТ), 100% акцій якого належать державі, порядку формування статутного капіталу, функціонування АТ після створення, обмеження пов'язані із забезпеченням збереження корпоративних прав держави, майна атомних електростанцій, ядерних матеріалів і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, виключно за АТ.

26. Євроінтеграційним законопроектом 8008, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували захист фінансової системи України від дій держави, яка здійснює збройну агресію проти України, та адаптацію законодавства до стандартів FATF, а саме розширити перелік клієнтів, яким суб'єкт первинного фінансового моніторингу (СПФМ) зобов'язаний встановити високий ризик ділових відносин особами, які пов'язані з РФ, включити олігархів до переліку клієнтів, яким встановлюється високий ризик ділових відносин, виключити підсанкційних осіб з переліку клієнтів, яким встановлюється неприйнятно високий рівень ризику, залишивши для таких осіб високий рівень ризику, розширити ознаки порогової фінансової операції ознакою, при якій однією з учасників операції є особа РФ.

27. Євроінтеграційним законом 7737 встановили чинність з початку 2023 року нового Митного тарифу України, яким товарна номенклатура приводиться у відповідність до вимог до сучасної сьомої редакції Гармонізованої системи опису та кодування товарів версії 2022 року (без змін ставок ввізного мита на товари).

28. Законом 7636 відновили систему, за якої відомості про усі речові права на земельні ділянки сільськогосподарського призначення будуть внесені у Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; встановили застосовувати особливу систему оформлення права на земельні ділянки СГ-призначення на період воєнного стану лише тоді, коли Держ.зем.кадастр не функціонує протягом 30 робочих днів; відновили проведення земельних торгів з передачі у користування ділянок СГ-призначення державної та комунальної власності; передбачили вносення

до Держ.зем.кадастру відомостей про якісні характеристики угідь, заходи щодо охорони земель і ґрунтів, обмеження у використанні земель; дозволили в умовах воєнного стану безоплатну приватизацію ділянок, на яких розташовані будівлі, споруди, які перебувають у приватній власності, і ділянок, які передані громадянам у користування до набрання чинності Земельним кодексом; скасували інститут втрат сільськогосподарського призначення, які відшкодовуються у разі зміни цільового призначення земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

29.Законопроектом 7243, прийнятим за основу, запропонували встановити, що СБУ відповідно до своїх основних завдань зобов'язана здійснювати управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління, в межах повноважень, визначених законом про управління об'єктами державної власності.

30.Законом 8027 створили Фонд ліквідації наслідків збройної агресії у складі спецфонду держбюджету, що наповнюватиметься коштами від примусового вилучення об'єктів рф та її резидентів, та витрачатиметься на будівництво, реконструкцію, об'єктів критичної інфраструктури, в т.ч. водо- та тепlopостачання, забезпечення житлом ВПО та закупівлю шкільних автобусів, спецтранспорту та обладнання для медзакладів, комп'ютерного та мультимедійного обладнання для закладів освіти, а також компенсації українцям за шкоду життю та здоров'ю, завдану пораненням чи загибеллю. (https://censor.net/ua/blogs/3374805/380_milyardiv_gryven_na_sektor_bezpeky_i_oborony_fond_likvidatsiyi_naslidkiv_zbroynoyi_agresiyi_u_skladi). – 2022. – 19.10).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Мустафа Найем, заступник міністра інфраструктури України

Реформа дорожньої галузі: нова методика обрахунків вже діє

Поки сусіди-неандертальці марять денацифікацією, ми зробили ще один, дуже важливий крок до цивілізованого світу.

Тридцять років втечі від "совка" українські замовники та підрядники обраховували проектування, будівництво та утримання дорожньої інфраструктури за старими радянським нормами та правилами.

Рік тому ми поставили собі мету позбавитись цих рудиментів. І, навіть, попри війну нам це вдалось. В Україні скасовані і більше не використовуватимуться старі "квадратно-гніздові" правила калькуляції вартості дорожніх робіт.

Замість них набрала чинності нова Методика ціноутворення вартості дорожніх робіт та послуг. Нові правила більш прозорі і вимагають підготовки кошторисів на основі реальних і достовірних ринкових даних.

У багатьох аспектах ми не вигадували велосипед, і покладались і адаптували світовий досвід. Зокрема, запроваджено обов'язкове складання відомості обсягів робіт, BOQ (Bill Of Quantity) за міжнародними системами вимірювання. У тому числі – розроблений британцями стандарт Civil Engineering Standard Method of Measurement (CESMM4), яка вже більш 40 років використовується у багатьох країнах світу.

І ми вже знаємо, що перехід на використання міжнародних систем – це дуже вагомий аргумент для участі у відбудові пошкодженої і знищеної української інфраструктури для великих іноземних компаній, які не були готові працювати за радянськими стандартами.

Окрім того, нова Методика передбачає покриття ризиків та інфляції (механізм, який взагалі був відсутній у практиці), уніфікували та створили єдиний підхід до опису та найменування робіт та послуг, зробили більш прозорим і оперативним аналіз звітів і кошторисів тощо.

Якщо чесно, я без пафосу вважаю, що це нехай і маленька, але все ж таки історична подія. Впевнений, вона значно спростить роботу не лише гравцям ринку, а й усім контролюючим органам, які отримали низку додаткових запобіжників зловживань та упередження корупційних ризиків.

Скажу чесно, це було не легко. Ринок, м'яко кажучи, не простий і гравці на ньому "дорослі", з дуже різним і цікавим досвідом. Найважче було посадити за один стіл замовників та підрядників і змусити домовитись про спільні правила, не викручуючи один одному руки. Зрештою я радий, що нам вдалось знайти спільні мову.

Між тим Методика не є аксіомою, і вона може і буде удосконалюватись. У найближчі місяці ми будемо уважно слідкувати за тим, як приживаються нововведення. Ми відкриті до будь-яких зауважень – як з боку замовників та підрядників, так і з боку усіх експертних та антикорупційних організацій.

Повний текст Методики та відповідний наказ вже оприлюднені на сайті Мінінфраструктури (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/nayem/634e4e52e793b/>). – 2022. – 18.10).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Дмитро Разумков, український державний діяч, політик.

Питання безпеки та енергетики: як повернути українців з-за кордону?

Зима буде складною, як і весна, як і кілька років відновлення країни після Перемоги. Ми дійсно маємо складні регіони, які щодня потерпають від обстрілів і атак рашистів – Миколаїв, Харків, Запоріжжя... Неодноразово був там упродовж останніх місяців і можу впевнено сказати: хто залишається у прифронтових містах – мужні люди.

На тлі цього маємо велику проблему, яка стала ще актуальнішою за останні тижні. Це енергетична ситуація і проходження опалювального сезону. На жаль, вже сьогодні майже всі міста країни не просто економлять електроенергію, а й позмінно вимикають живлення в окремих районах.

Зрозуміло, що головний винуватець цієї негоди – держава-терорист росія. Однак ми всі знали про її підступні наміри завчасно, ще з весни. Думаю, ніхто не сумнівався, що вона битиме по цивільній інфраструктурі та максимально шкодитиме цивільним людям.

Тому представникам уряду та "Нафтогазу" треба було краще готуватися до холодів, перш за все – закачувати газ у сховища. Це найдієвіший спосіб, адже всі сховища розташовані глибоко в землі і можуть довго зберігати газ.

А сьогодні ми маємо іншу ситуацію – коли Кабмін і державний монополіст змогли закачати лише 14,2 млрд куб. газу, хоча мали б 19. І тут справа насамперед у непрофесійності топкерівників, які встигають купувати собі броньовані "крузаки", а про прямі обов'язки забувають. Аналогічно і з енергетикою – наскільки мені відомо, було чимало ідей, як захистити наші об'єкти хоча б від іранських "дронів-шахедів", однак, на жаль, не все було зроблено. Наша команда також регулярно надавала свої пропозиції урядовцям.

Однак ще можна виправити ситуацію. Для цього необхідно:

- максимально розгалузити енергетичну систему, по можливості адаптувати її до нової реальності;

- забезпечити населені пункти мобільними електростанціями;

- наполягати знову ж таки на тому, щоб наші західні партнери передали більше систем ППО – і налаштувати їх на оборону саме критичної інфраструктури.

І тоді ми не мали б, м'яко кажучи, дивних, а точніше сказати – безглузких заяв віцепрем'єр-міністерки Ірини Верещук до українців про те, щоб не повертатися з-за кордону. Адже сьогодні, лише за офіційними даними, приблизно 2,1 млн українців вимушено перебувають за кордоном. Жінки, діти, пенсіонери – впевнений, реальні цифри значно вищі.

Завдання влади – повертати українців до країни. Хоча б у ті регіони, де це відносно безпечно, де немає щоденних обстрілів і атак. Бо війна може затягнутися на місяці, відновлення країни на роки, а Україна повинна розвиватися, жити далі.

Знову ж таки, ми впираємося в непрофесіоналізм окремих урядовців, а також їхнє бажання чути поради, зокрема, і від Верховної Ради. Не треба лякати українців новими викликами, сьогодні їх достатньо, люди це і так розуміють, завдання влади – вирішувати

якомога більше проблем і робити життя людей хоч трохи легшим (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/razumkov/63595445e5fd2/>). – 2022. – 26.10).

***

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Блог проєкту «Право-Justice»

Доброчесність суддів: важливо як ніколи

Судова реформа передбачає не лише інституційні зміни, але і кадрове оновлення судової влади на основі критеріїв професійної етики та доброчесності. Перебудова судової системи лише тоді буде успішною, коли правосуддя вершитимуть фахівці, чії моральні та професійні якості відповідатимуть тим високим завданням, що покладаються на них.

Що таке доброчесність

Крім професійних, тобто наявності необхідного обсягу знань та навичок, діяльність будь-якого судді має відповідати певним етичним стандартам, зокрема доброчесності.

Поняття доброчесності суддів згадується у численних вітчизняних юридичних документах, зокрема у Конституції та законі «Про судоустрій і статус суддів». Воно також присутнє у законах, що регламентують діяльність Вищої ради правосуддя (ВРП) – головного органу суддівського врядування – та Конституційного Суду.

Крім того, етичній поведінці суддів, включно з доброчесністю, присвячено Кодекс суддівської етики, ключовий професійний документ українських суддів, а також Бангалорські принципи поведінки суддів, що виступає універсальним орієнтиром для діяльності судової влади і окремих суддів. Навколо питань доброчесності побудована діяльність Етичної ради, яка оцінює кандидатів на посаду членів ВРП.

Так, закон «Про судоустрій і статус суддів» говорить про те, що кандидат на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС) повинен бути незалежним, чесним, неупередженим, непідкупним, сумлінним, дотримуватися етичних норм та демонструвати

бездоганну поведінку у професійній діяльності та особистому житті. Крім того, законність джерел походження майна кандидата має бути поза всяким сумнівом, а рівень його життя, у тому числі членів його родини, має відповідати задекларованим доходам. Також спосіб життя кандидата має відповідати його статусу.

Про незалежність, неупередженість, об'єктивність, дотримання закону і стандартів людської поведінки як у професійному житті, так і за його межами говорить і Кодекс суддівської етики. Варто зацентувати увагу на кількох важливих моментах.

По-перше, доброчесність не стосується винятково професійної поведінки суддів. Суспільство має легітимний інтерес у тому, щоб судді поводитися належним чином і у повсякденному житті. Саме тому порушення правил дорожнього руху, отримання матеріальної допомоги без достатньої підстави, поширення образливих чи сумнівних коментарів у соціальних мережах, порушення суддею, що воліє займатися науковою діяльністю, чи кандидатом на суддівську посаду академічної етики шкодять доброчесності і можуть бути підставою для відмови у доступі до посади чи навіть стати причиною дисциплінарної відповідальності.

По-друге, у деяких випадках суддя може бути відповідальним за поведінку членів власної родини. Так, якщо близькі родичі володіють майном, походження якого вони не можуть пояснити, це шкодить доброчесності судді.

По-третє, у питаннях доброчесності не може бути дрібниць. Дисциплінарне правопорушення, що сталося багато років тому, студентська робота, у якій виявили плагіат, можуть бути підставами сумніватися у доброчесності кандидатів у судді чи на посади у суддівському врядуванні. При цьому, звичайно, важливо зберігати баланс. Тож, органи, які оцінюють доброчесність, повинні враховувати суттєвість допущених порушень й оцінювати їх у контексті усього професійного та особистого життя кандидата.

По-четверте, доброчесність судді не належить до сфери кримінального чи адміністративного права. Під час оцінки доброчесності не

діють презумпції та стандарти доведення, що застосовуються до кримінальних чи адміністративних правопорушень. Наприклад, стандартом доведення, який використовує Етична рада при оцінці кандидатів на посаду члена ВРП є «обґрунтовані сумніви». Це – менш суворий за «поза розумним сумнівом» стандарт доведення, який діє у кримінальному процесі. Судді чи кандидати на суддівські посади у питаннях доброчесності не можуть посилатися на презумпцію невинуватості, як ми її знаємо у кримінальному праві. Зокрема, якщо є розумні сумніви у відповідності витрат судді його доходам, такий суддя має співпрацювати з органом, що оцінює доброчесність, і надавати необхідні пояснення і докази, що спростовують такі сумніви.

Важливість доброчесності

Люди потребують справедливості, тому хочуть бачити суддів носіями цієї правової чесноти. З цієї точки зору проблема доброчесності набуває неабиякого значення.

По-перше, доброчесність судді важлива для осіб, які звертаються до суду. Вони очікують на авторитетну оцінку їхньої дії, тому загалом зацікавлені у тому, щоб той, хто надає відповідну оцінку, був носієм необхідних етичних стандартів.

По-друге, доброчесність важлива для суспільства у цілому. Усвідомлення того, що судді в силу своїх професійних та етичних якостей здатні ухвалювати справедливі рішення, підвищує серед суспільства відчуття безпеки, визначеності, а також довіри, що важливо для забезпечення верховенства права. Крім того, стан судової системи, зокрема, дотримання суддями професійних й етичних стандартів, – справляють позитивний ефект на політичний та економічний розвиток держави.

По-третє, доброчесність важлива для суддівської спільноти. Кредит довіри, що суспільство надає суддям на основі їхньої доброчесності, – гарантія високого статусу судді, авторитету суддів в очах їхніх співгромадян, поваги до суддів та їхньої роботи. Формування такого кредиту довіри є тривалим і складним процесом, що вимагає зусиль не лише конкретних суддів, але й

вищих органів судової влади та суддівської спільноти загалом.

Останнім часом ми маємо як позитивні, так і негативні випадки забезпечення належного рівня доброчесності як окремих представників, так і судової системи загалом. З одного боку – достатньо успішна діяльність Етичної ради щодо перевірки доброчесності і професійної етики кандидатів на посаду члена ВРП, більш помірковані успіхи у «перезавантаженні» ВККС. А з іншого – кейс судді Львова.

Разом з тим, нинішнє становище системи правосуддя є значно кращим, ніж десять років тому. Існує обережна надія, що завдяки спільним зусиллям громадянського суспільства, держави, наших міжнародних партнерів і, звичайно, самої суддівської спільноти, ми поступово просуватимемося на шляху зміцнення доброчесності судової влади, без чого не можливо утвердити її авторитету (https://lb.ua/blog/pravo_justice/532968_dobrochesnist_suddiv_vazhlivo_yak.html). – 2022. – 18.10).

***

Блог на сайті «Мінфін»

Про автора: Ярослав Жаліло, заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень

Військовий бюджет-2023: що це означає для країни і кожного з нас

Минулого тижня ВР підримала у першому читанні проект бюджету-2023. Мінфін верстав його на основі песимістичного сценарію розвитку економіки. Однак, це не означає, що все буде настільки песимістично. Що закладено в бюджетний законопроект та як зменшити негативні наслідки тотального скорочення видатків, ЕП розповів заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Ярослав Жаліло. «Мінфін» обрав головне.

Чому бюджет такий песимістичний і що це означає

Розробляючи проект бюджету-2023, уряд не мав іншого вибору, аніж скористатися стандартними процедурами та методиками

прогнозування, розробленими для мирного часу. Проте він припускав, що війна триватиме весь наступний рік. Як результат, макроекономічний прогноз виглядає вельми песимістичним.

Очікуваний урядом приріст ВВП на 4,6%, після прогнозованого провалу на 33,2% у 2022 році, свідчить, що ймовірність розгортання відбудови, яка б дала значний приріст на основі низької бази 2022 року, як базовий сценарій не розглядається.

Трохи «розіграли» прогноз хіба що очікувана інфляція на рівні 30,7% (показово, що НБУ прогнозував лише 20,7%) та очікувана девальвація в середньому 42 грн/дол із виходом на 49 грн/дол наприкінці 2023 року. Треба відзначити, що макроекономічна природа прогнозованої інфляції видається незрозумілою.

Корекція цін на зростання собівартості логістики й енергоресурсів, та на додаткові воєнні ризики вже відбулася у 2022 році. Надмірних товарних дефіцитів не передбачається через обмежене зростання платоспроможного попиту, заморожені соціальні стандарти й урізані бюджетні видатки.

Монетарні рушії інфляції теж заблоковані: 95% запозичень планується робити на зовнішньому ринку, тож НБУ припиняє емісійне фінансування бюджету. Лишається девальваційний чинник, який потужно працює, проте в умовах активного припливу зовнішньої допомоги, скоріше, девальвація йтиме за інфляцією, а не навпаки.

Звісно, макроекономічну стабільність може порушити негативний розвиток подій на фронті, проте тоді й прогноз 4,6% економічного зростання виявиться завищеним.

Песимістичність урядового прогнозу призвела до того, що, при очікуваному номінальному прирості ВВП на 37%, дохідна частина бюджету виявилася на 17,6% меншою, ніж плановий показник 2022 року.

Безперечно, на думку експертів, повністю виконати план збору податків у 2022 році не вийде, проте й глибина провалу податкових надходжень виглядає перебільшеною.

Так, за дев'ять місяців 2022 року за платежами, що контролює ДПС, до

держбюджету зібрано на 16,2% більше, ніж торік. При цьому скорочення ВВП офіційно оцінене 15,1% у першому та 37,2% – у другому кварталі.

Адаптація суб'єктів господарювання до ризиків війни та поліпшення експортної логістики дещо пожвавили економіку в третьому кварталі. Разом із відновленням податкових зборів від ДМС, це може поліпшити бюджетну ситуацію у 2022 році.

Ускладнила прогнозування дохідної частини бюджету і неможливість врахування у її складі офіційних трансфертів міжнародної допомоги. За дев'ять місяців її надійшло 342 млрд грн (план на рік – 130,9 млрд грн), причому в липні-вересні сукупно вона становила половину дохідної частини загального фонду бюджету.

Дефіцит бюджету за цей час становив 493,4 млрд грн, із яких коштами зовнішніх кредиторів було покрито ще близько 180 млрд грн.

На 2023 рік уряд запланував зовнішні запозичення переважно від інституційних кредиторів на 1 596 млрд грн. Із них близько 1 180 млрд грн має бути спрямовано на фінансування дефіциту бюджету. За планом, дефіцит становитиме 1 280 млрд грн або 20% ВВП – на 3% більше планового показника 2022 року.

Оскільки зарубіжні партнери не одноразово заявляли про готовність надавати Україні фінансову підтримку до перемоги, можна припустити, що частина передбачених запозичень може перекочувати до дохідної частини бюджету у вигляді грантів.

Користуючись заявленим середньорічним прогнозом курсу, можна підрахувати, що очікувана зовнішня підтримка бюджету становитиме близько 2,5 млрд дол на місяць.

Це суттєво менше, ніж проголошена МВФ та урядом у травні 2022 року потреба (5 млрд дол), проте більше, ніж у середньому за липень-вересень (2,4 млрд дол, у тому числі в серпні – майже 3 млрд дол).

Під стримані показники прогнозних доходів сформована й видаткова частина бюджету. При 30-відсотковій прогнозованій інфляції в номінальному вимірі вона на 5% нижча за

плановий рівень 2022 року після всіх корекцій, який, утім, поки що виконується на 83,6% від розпису.

При цьому видатки Міноборони збільшені проти скоригованого плану 2022 року на 37% (на 233,5 млрд грн). Вони сягнуть понад третину всіх видатків бюджету.

Удвічі, на 160 млрд грн, збільшені видатки на обслуговування боргу. Ці кошти мають бути сплачені за внутрішнім боргом, вартість якого зросла після підвищення облікової ставки НБУ. Видатки на соціальну сферу впали на 8% (на 56 млрд грн).

Якщо слідувати прогнозам та плановим показникам уряду, видатки бюджету відносно ВВП знизяться з 56,6% за планом 2022 року до 39,3% за планом 2023-го.

Фактично закладене суттєве послаблення на третину в реальному вимірі бюджетного рушія економічної динаміки, який відіграв величезну роль для стабілізації економіки в умовах війни.

Видатки бюджету скоротяться: якими будуть наслідки

По-перше, зменшення сукупного споживчого попиту через реальне скорочення зарплати бюджетників.

Збільшення частки зарплати та грошового утримання військовослужбовців (їх обсяг у бюджеті зросте на 26%) призведе до звуження попиту на товари повсякденного використання, натомість, збільшить частки коштів, які формують заощадження, у тому числі – через купівлю іноземної валюти.

Хоча в проєкті бюджету закладене зростання середньомісячної зарплати в економіці на 32%, позитивний ефект для попиту нівелюється ймовірним скороченням зайнятості.

Принаймні, у проєкті бюджету очікувані надходження від податку на доходи фізосіб на 13,8% менші за плановий показник 2022 року. Зауважу, що за вісім місяців 2022 року надходження від цього податку вищі, ніж торішні, на 16,6%.

По-друге, через скорочення видатків бюджетних установ втратиться попит на товари та послуги значного числа приватних підприємств, які постачали цим установам свою продукцію та виконували для них підрядні

роботи. Це означає відчутний кумулятивний ефект від бюджетного стиснення.

По-третє, вторинним негативним ефектом стане недоотримання податкових надходжень від працівників та підприємств, що втратили доходи, і звуження оборотів торгівлі, що позначиться на доходах державного та місцевих бюджетів.

У макроекономічній класиці скорочення бюджетних видатків прийнято трактувати як поштовх для зростання приватного сектору. Між тим, у проєкті бюджету-2023 задеклароване збереження чинної податкової бази. Отже, послаблення фіскального навантаження не планується.

Крім того, за продовження гарячої фази війни ділова активність бізнесу суттєво обмежена. Випадають великі блоки вторинних секторів економіки, які у звичних умовах підсилюють та поширюють дію чинників економічної динаміки.

Тому перерозподіл коштів через бюджет має оптимізувати оборот ресурсів та сприяти їх ширшому розподілу в рамках національної економіки – у секторальному і територіальному вимірах.

Ситуація складна, але не патова

Отже, зменшення в реальному вимірі бюджетних видатків на третину може стати потужним чинником гальмування економіки, і тоді фактичний ВВП стискатиметься до макроекономічно обґрунтованого сукупним внутрішнім попитом рівня.

Песимізм уряду не суперечить можливості оптимістичнішого розвитку подій на фронті.

Принаймні, прем'єр-міністр Денис Шмигаль, презентуючи проєкт, не виключав, що темп приросту ВВП може сягнути 10%, а ЄБРР прогнозував, що ВВП у 2023 році, зважаючи на глибину падіння 2022 року, може зрости і на 25%, щоправда – у разі активного старту процесів відбудови.

Поліпшення ситуації з податковими надходженнями дозволить відновити обсяги фінансування бюджетного сектору. Проте, це може не мати мультиплікуючого ефекту для економіки, якщо для пристосування масштабів бюджетного сектору до запланованих

асигнувань відбудуться необоротні інституційні зміни.

Зокрема, у вигляді «оптимізації» кількості установ культури, освіти, науки, медицини, їх кількісного штатного наповнення та кадрового потенціалу. Лише один штрих: фінансування Національної академії наук у номінальному вимірі пропонується зменшити на 25%, порівнюючи з фінансуванням 2022 року.

Під впливом стиснення доходів та звільнень у бюджетному секторі активізується виїзд із країни невійськовозобов'язаних, звужуючи внутрішній ринок. Зокрема, для науковців у низці країн ЄС створені пільгові умови працевлаштування.

Відтак, надмірне бюджетне стиснення може призвести до втрати частини бюджетних важелів підтримання економіки в період війни та розмивання потенціалу повоєнного відновлення. У цій ситуації варто зробити низку кроків, аби пом'якшити ризики, які несе песимістичний проєкт держбюджету-2023.

Кроки для зменшення ризиків

1. Запровадити на час війни тимчасові методики розрахунку, які дозволять уряду гнучкіше підійти до розрахунку очікуваних податкових надходжень, врахувавши не лише кількісні макроекономічні параметри, а й прогнозовані та заплановані якісні зміни, у тому числі – у податковому адмініструванні.

2. Передбачити можливість накопичення несплаченої частини зарплати працівникам бюджетної сфери (наприклад, у разі вимушеного переведення на неповний робочий час) у вигляді зобов'язань з відстрочкою виплати на певний чітко визначений термін та з нарахуванням середнього відсотка за депозитами.

3. Визначити з урахуванням напрацьованих практик прозору процедуру спрямування коштів перевищень планових бюджетних надходжень до резервного фонду та їх оперативного перерозподілу основним розпорядникам для збереження інституційної спроможності та кадрового потенціалу бюджетних установ.

4. Провести переговори з міжнародними донорами та укласти угоди щодо обсягів та графіків надання грантової підтримки для їх включення до дохідної частини бюджету.

На увагу заслуговує ідея формування «економічного рамштайну».

5. Запропонувати донорам, як один із варіантів такої допомоги, укладення безпосередніх угод із розпорядниками бюджетних коштів першого рівня для часткового дофінансування бюджетних програм у сфері їх відповідальності, наприклад, оплати комунальних послуг чи придбання певного обладнання.

6. Розглянути можливості зменшення видатків на обслуговування внутрішнього боргу на основі його реструктуризації. Передбачити перегляд бюджету за підсумками першого кварталу – така практика була в Україні в післякризовому 2009 році.

7. Провести консультації з НБУ та системними банками, визначити можливості компенсації жорстких бюджетних обмежень пом'якшенням монетарної політики: поліпшенням доступності кредитів, зниженням вартості депозитних сертифікатів. Важливо заздалегідь визначити варіанти грошово-кредитної політики в разі «недовиконання» прогнозного показника інфляції.

Безперечно, ці заходи не скасовують необхідності раціоналізації бюджетних видатків та реорганізації установ бюджетної сфери. Проте, на засадах інституційної модернізації, а не пасивного стиснення внаслідок встановлення не виправдано жорстких бюджетних обмежень.

Згортання бюджетного стимулятора економічної динаміки має бути синхронізованим із повномасштабним відновленням ліберальних рушіїв економіки, неможливим в умовах воєнного часу (<https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/byudzhnet-voyny-ili-byudzhnet-pobedy/>). – 2022. – 12.10).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Наталія Піпа, народна депутатка України від фракції «Голос», секретар Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій.

Н. Піпа: англійська мова має стати робочою в Україні

Do you speak English або англійська мова як робоча

9-й рік війни та 9-й місяць повномасштабного вторгнення вкотре довів, що нам треба максимально відмовитися від російського контенту.

На щастя, у глобальному світі це зробити легше: англійська мова вже давно стала засобом міждержавного спілкування. І хто ще не відмовився від московського – саме час перестати гуглити російською, слухати російських артистів чи дивитися фільми з російським дубляжем.

У ВРУ готується законопроект «Про функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування в Україні». Його мета: розширення застосування англійської мови в публічних сферах суспільного життя та створення сприятливих умов для її опанування. Я змогла увійти до робочої групи, яка обговорює ключові моменти проекту Закону.

Зазначу, що закон не звучує використання державної мови та не стосується приватних сфер життя.

Ключову дискусію викликав термін, через скільки років англійську застосовуватимуть у зазначених сферах. Передбачено 20 років, я вважаю, що 3-5 років мало б вистачити, особливо в умовах російської агресії.

Працюємо далі над законопроектом (<https://osvita.ua/blogs/87644/>). – 2022. – 27.10).

***

Блог на сайті «AgroPolit.com»

Про автора: Анатолій Косован адвокат, керуючий партнер юридичної фірми «Kosovan Legal Group»

Оренда землі в Україні: парламент схвалив новий порядок

Верховна рада проголосувала в другому читанні законопроект № 7636 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель».

Зазначений закон істотно змінює певні правила на ринку оренди земель сільськогосподарського призначення як повертаючи попередні умови, так і вводячи нові.

У зв'язку із цим ми вирішили розібратися що саме істотно зміниться для аграріїв після вступу даного закону в силу.

1. Відновлюється право викупу земельних ділянок на праві постійного користування з розстрочкою до 10 років

Особливості:

таке право надане не тільки громадянам, але і юридичним особам в яких такі земельні ділянки були в постійному користування на момент набрання чинності даним законом, щоправда з 01.01.2024 р.;

також це право надане орендарям, які своє право постійного користування переформили на оренду до вступу в силу цього закону.

таке право надане не тільки щодо земель для ведення селянського (фермерського) господарства, але й для інших земель як сільськогосподарського призначення так і не сільськогосподарських земель. вартість викупу с/г ділянок дорівнюватиме НГО, а не сільськогосподарських – вартості експертної оцінки. при розстроченні платежу строк розстрочки визначається покупцем, але не більше 10 років для с/г земель і 30 років для не с/г ділянок. вартість ділянки розділяється рівними частинами щорічної оплати із врахуванням індексу інфляції з правом дострокової оплати;

право власності переходить до покупця після сплати першого платежу, але з обмеженням права на продаж до повної виплати;

право купівлі земельної ділянки також мають громадяни України – спадкоємці громадян, яким належало право постійного користування, земельними ділянками призначеними для ведення селянського фермерського) господарства (крім випадків, якщо такі земельні ділянки були передані власність чи користування фізичним або юридичним особам);

покупці повинні відповідати загальним вимогам до власників (покупців) с/г земельних ділянок.

2. Автоматичне поновлення на один рік договорів оренди, суборенди, емфітевзису на період військового стану закінчується з моменту прийняття даного закону

Особливості: у зв'язку з таким припиненням автоматичного поновлення договорів, ті договори, які після введення військового стану вже були поновлені, продовжують діяти протягом року з моменту їх закінчення та не припиняються. При цьому для подальшого поновлення будь-яких договорів з моменту вступу в силу зазначеного Закону варто дотримуватися загального порядку використання переважного права орендаря на укладення договору оренди на новий строк, який передбачений ст. 33 ЗУ «Про оренду землі».

3. Оформлення і реєстрація договорів оренди

Реєстрація будь-яких договорів оренди, суборенди, емфітевзису, про передачу прав на землекористування щодо земельних ділянок військовими адміністраціями з усіма особливостями таких договорів припиняється з моменту відновлення функціонування Державного земельного кадастру. Із зазначеного моменту відновлюється державна реєстрація права оренди.

Тобто фактично повертаються попередні правила реєстрації права оренди.

1. Користувач землі договорами, які були зареєстровані у військовій адміністрації, протягом двох місяців з моменту відновлення функціонування Державного земельного кадастру, повинен подати заяву про реєстрацію відповідного свого права оренди або емфітевзису. У випадку, якщо таке право не було зареєстроване протягом трьох місяців, такий договір вважається припиненим.

2. Якщо договір на користування земельною ділянкою припинився у зв'язку із неподачею відповідної заяви протягом трьох місяців, такий користувач має право на збір засіяного на ділянці врожаю із пропорційною оплатою за користування власнику. Таке правило поширюється на випадки збору врожаю орендарем, суборендарем, емфітевтом, право землекористування якого виникло на підставі

договору оренди, суборенди земельної ділянки, емфітевзису, якщо строк користування земельною ділянкою закінчився протягом двох місяців з дня набрання чинності цим абзацом.

3. Порядок державної реєстрації договорів оренди, суборенди, емфітевзису, про передачу прав на землекористування у військових адміністраціях може бути відновлений протягом 30 днів з моменту прийняття рішення про призупинення функціонування Державного земельного кадастру по всій території України.

4. Укладення договорів оренди, емфітевзису та суперфіцію земельних ділянок с/г призначення державної та комунальної власності без проведення торгів скасовується;

Отже, в загальному даний Закон спрямований на закриття шпарин для зловживання щодо державних та комунальних земель, відновлення більшої частини процедур з реєстрації права оренди, але при цьому залишає певні запобіжники на випадки, які цілком можливі зважаючи на продовження широкомасштабної війни з північним агресором (<https://agropolit.com/blog/509-orenda-zemli-v-u-krayini-parlament-shvaliv-noviy-poryadok>). – 2022. – 28.10).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Роберт Корді, член Етичної ради, суддя Верховного суду штату Массачусетс (США) у відставці

Судова реформа в Україні: чому робота Етичної ради така важлива

Коли я ще був суддею Верховного суду штату Массачусетс, я зустрів делегацію українських суддів у Бостоні. Вони завітали до США для обміну досвідом у рамках судової реформи, що тоді лише стартувала в Україні. Пізніше, у 2015 та 2016 роках, мене запрошували виступати з промовами на конференціях, присвячених судовій реформі, у Києві. Судді та правники, з якими я зустрічався, дуже мене вразили своїм потягом до змін на тлі процесів Євроінтеграції, що посилювалися з перемогою Революції Гідності. Згодом я вирішив

долучитися до цього важливого процесу. Саме так я став членом Етичної ради – органу, що працює у рамках створення судової системи, якій можна було би більше довіряти та яку можна було би більше поважати.

Етична рада, на мою думку, відіграє важливу роль у просуванні судової реформи в Україні. Чи не головна ідея новоствореного органу полягає у тому, щоб допомогти органам призначення або обрання членів Вищої ради правосуддя (ВРП) переконатися, що кандидати на посади в цьому органі, дотримуються високої професійної та етичної поведінки, а також відповідають критеріям доброчесності. Так, ми не призначаємо, але рекомендуємо відповідним суб'єктам кандидатів, яких можна призначити або обрати до ВРП.

Саме тому всі члени Етичної ради, яка складається з українських та міжнародних експертів, працюють пліч-о-пліч для того, щоб обрати кращих із кращих.

Нині я можу вже ствердно сказати, що наша робота є дійсно інтенсивною. Адже ще на етапі підготовки до співбесід з кандидатами (це далеко не початковий етап знайомства з ними) ми опрацьовуємо безліч інформації. Фактично ми досліджуємо увесь професійний шлях людини і лише потім проводимо співбесіду, що також є важливим етапом у процесі відбору кандидатів, щодо яких у нас немає обґрунтованих сумнівів стосовно їхньої професійної етики та доброчесності. Міжнародні члени Етичної ради не розповідають українцям, що робити, а радше діляться власним досвідом, і навпаки. Працюючи як злагоджений механізм, ми робимо все для того, аби удосконалити судову владу як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, зокрема посприяти відновленню роботи ВРП.

Діяльність ВРП як найвищого органу суддівського врядування відіграє важливу роль у розбудові системи правосуддя в Україні та формуванні суспільної довіри до її роботи. Це є критично важливим, особливо зараз, у цей надзвичайно складний час для України та її народу, коли запит на справедливість, як ніколи, високий. Цей орган не лише призначає нових суддів, але і встановлює дисциплінарні

стандарти для чинних суддів. Задум простий: якщо її члени відповідатимуть високим професійним та етичним критеріям, то вони, у свою чергу, більш ймовірно гарантуватимуть їхнє дотримання усіма суддями, зокрема, та формуватимуть нульову толерантність до корупції у їхніх рядах.

У процесі своєї роботи Етична рада вже встигла провести співбесіди як з чинними членами ВРП, так і кандидатами від Верховної Ради та з'їзду науковців-правників. Також нещодавно ми завершили співбесіди з кандидатами на посаду члена ВРП від з'їзду суддів. Їх було близько 60.

Учасниками цього процесу були люди з різним бекграундом та досвідом. Існувало безліч проблем, які нам потрібно було дослідити і які стануть очевидними, коли ми ухвалимо наші рішення. Адже, зрештою, ми намагаємося виконувати свою роботу дуже ретельно: отримуємо інформацію від громадянського суспільства, з відкритих джерел, від інших агентств, таких як НАБУ, НАЗК, СБУ тощо, до яких надсилаємо відповідні запити. Так, це потребує великих зусиль від Етичної ради. Але я думаю, що це того варто, наші старання окупляться сторицею для всієї країни.

Більш того, з огляду на те, що нині у нас є великий досвід у зборі інформації, її аналізі та проведенні співбесід, думаю, що наступний етап нашої роботи, який фактично вже розпочався, тобто оцінювання кандидатів від всеукраїнської конференції прокурорів і кандидатів від Президента України, буде проходити швидше. Хоча б з огляду на те, що таких кандидатів кількісно менше. Разом з тим, на наш процес оцінювання можуть вплинути й інші фактори, зокрема, доступ до інформації. Про це теж не варто забувати.

Так, Етична рада – це лише один з елементів зусиль щодо впровадження судової реформи в Україні. Серед інших я би виділив, наприклад, створення Конкурсної комісії з добору членів ВККС та Вищій антикорупційний суд. Варто розуміти, що немає жодної речі, яка може все виправити водночас, ніби за помахом чарівної палички. Однак особливість становища Етичної ради полягає у тому, що вона відіграє

важливу роль у формуванні ВРП, а значить має визначальне значення щодо підвищення довіри, а також підвищення поваги суспільства до судової влади у цілому.

У майбутньому наш досвід роботи можна було би використати під час проведення реформ у інших сферах. Я думаю, що важливо мати

інституцію, відповідальну за забезпечення того, щоб державні службовці знали свої обов'язки – як професійні, так і етичні, розуміли їх та дотримувалися. Це важливі складові їхньої ролі у врядуванні (https://lb.ua/blog/robert_kordi/534319_sudova_reforma_ukraini_chomu_robota.html). – 2022. – 31.10).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 16 (238) 2022**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
А. Бергелська, Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
Н. Крапіва

Підп. до друку 11.11.2022.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 3,96
Наклад 21 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net